

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

R. HAGELBERG

RAHANDUSE ORGANISEERIMISE
ALUSED SOVHOOSIDES

TARTU 1961

A - 24124 III

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Rahanduse ja krediidi kateeder

R. HAGELBERG

RAHANDUSE ORGANISEERIMISE
ALUSED SOVHOOSIDES

TARTU 1961

Тартуский государственный университет
ЭССР, г. Тарту, ул. Юликооли, 18
Р. Хагелберг

ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ ФИНАНСОВ В СОВХОЗАХ
На эстонском языке

N
Tartu Riikliku Olikooli
Raamatukogu
65781

Vastutav toimetaja E. Pajupuu
Korrektor E. Võhandu

=====

TRÜ rotaprint 1961. Trükipoognaid 6,5.
Tir. 500 eks. MB 07341. Tell. nr. 576.

Hind 20 kop

2
Tartu Olikooli
RAAMATUKOGU

207922

SAATEKS.

Käesolev õppevahend käsitleb üht teemat Tartu Riikliku Ülikooli Majandusteaduskonna rahanduse ja krediidi eriharu õppeplaanis olevast "Rahvamajandusharude rahanduse" kursueest. Vastavalt õppeprogrammile on teema käsitlemisel suunatud peamine tähelepanu sovhooside rahanduse organiseerimise iseärasustele võrreldes tööstusettevõtetega. Tähelepanu keskpunktis on tootmiskulud, kasum, erifondid, käibevahendid ja finantsplaan. Lühiajalisest krediteerimisest ja kapitaalvahutuste finantseerimisest on antud ainult põgus ülevaade. Need küsimused leiavad üksikasjalikumat käsitlemist vastavates erikursustes.

Õppevahend on mõeldud kasutamiseks rahanduse ja krediidi eriharu IV ja V kursuse üliõpilastele. Täiendava materjalina võib ta leida kasutamist ka teistes eriharudes "Rahanduse ja krediidi" ning "Põllumajandusökonoomika ja põllumajandusettevõtete organiseerimise" kursuste läbitöötamisel.

Rahalised näitajad on toodud vastava aasta hindade mastaabis. Normatiivsed andmed ja muud näidised on uues hindade mastaabis. Kohtades, kus hindade mastaabi mõistmine võib põhjustada eksiarvamusi, on tehtud vastav märkus.

Tartus veebruar 1961. a.

Autor.

I p e a t ü k k .

ISEMAJANDAMISE ORGANISEERIMISE PÕHIJOOINI SOVHOOSIS.

Sovhoosid on suured riiklikud hästi mehhaniseeritud sotsialistlikud põllumajandusettevõtted. 1961. a. alguseks oli kogu NSV Liidus 7386 sovhoosi. Sovhooside ja teiste riiklike majandite kasutuses oli 1959.a. 1. novembri seisuga 185,4 miljonit hektarit põllumajanduslikku maad, mis moodustas 37% kõigist põllumajanduslikest kõlvikutest. 1959. aastal moodustas sovhooside osatähtsus teravilja varumisel 37,5 %, liha varumisel 22,3 %, piima varumisel 24,5 %, villa varumisel 28,3 %, puuvilla varumisel 15,3 % ja munade varumisel 24,5 % (22).

Käesoleval seitseaastakul kasvab sovhooside kui juhtivate sotsialistlike ettevõtete osatähtsus põllumajanduses veelgi. 1965. aastal müüvad sovhoosid riigile põhilisi põllumajandussaadusi 1957. aastaga võrreldes 2 - 2,5 korda rohkem, suhkrupesti aga üle 4 korra rohkem. Nende peale on pandud ka eriülesanne linnade ja tööstuskeskuste pidevaks varustamiseks kartuli ja kõõgiviljaga. Seitseaastaku lõpuks kavandatakse tõsta sovhooside osatähtsust teravilja varumisel 40 protsendini, liha varumisel 32 protsendini, piima varumisel ligikaudu 26 protsendini ja villa varumisel umbes ühe kolmandikuni (6).

Otseste tootmisülesannete kõrval on sovhoosid kolhoosidele eeskujuks põllumajandusliku tootmise uute progressiivsete võtete ellurakendamisel ning aitavad tõuaretustöö, sordiseemnekasvatuse jt. abinõudega kaasa põllumajanduse üldisele kvalitatiivsele tõusule.

Eesti NSV-s oli 1960. a. alguseks 134 sovhoosi. Nende kasutuses oli 1. novembri 1959. a. seisuga 418,8 tuhat hektarit põllumajanduslikku maad, mis moodustas 20,4 % kõigist põllumajanduslikest kõlvikutest. 1959. a. moodustas sovhooside osatähtsus vabariigi lihatoodangus 16,2 %, piimatoodangus 14,8 % ja munade toodangus 7,2 % (8).

Seitse aastaku lõpuks on ette nähtud suurendada Eesti NSV sovhoosides 1957. aastaga võrreldes piima tootmist 2,7 , liha tootmist 1,7 ja munade tootmist 3,7 korda (14).

Sovhooside ette püstitatud ülesannete edukas täitmine nõuab nende töö edasist parandamist. Eriline tähtsus on sovhooside töö parandamisel isemajandamise tugevdamisel. "Eelkõige on tarvis," rõhutas N. S. Hruštšov NLKP Keskkomitee 1958. a. detsembripleenumil, "kõigi sovhoositöötajate tähelepanu pöörata ökonoomia ja säästlikkuse küsimustele, tööviljakuse tõstmisele, toodangu ja eriti loomakasvatussaaduste omahinna igakülgele alandamisele, et teha kõik sovhoositootmise harud rentaabliks". (6)

Sovhoosid töötavad isemajandamise alusel. Sellepärast on nende rahanduse organiseerimisel palju ühiseid jooni rahanduse organiseerimisega riiklikes tööstusettevõtetes. Eriti silmatorkavad on need ühised jooned alates 1954. aastast peale, mil põhiliselt likvideeriti varem sovhoosides laialatuslikku kasutamist leidnud riiklike dotatsioonide süsteem.¹

Isemajandamine sovhoosis on tema plaanipärase majandamise vormiks, mis on tingitud väärtusseaduse toimest. Ta avaldub majandusliku tegevuse tulemuste ja kulude võrdlevas mõtlemises rahaga, nõuab sovhoosi kulude katmist tema enda tuludega ning eeldab tulude ülekaalu kuludest, s. o. tootmise rentaablust. Nende põhinõuete täitmine on lahutamatu seotud

¹ Kuni 1954. aastani olid sovhooside toodangu üleandmise hinnad üldreeglina madalamad toodangu plaanilisest omahinnast. Sovhoosid said selle tõttu plaanilist kahjumit, mis kaeti riigieelarvest saadava dotatsiooni arvel.

kollektiivi kui terviku ja iga üksiku töötaja materiaalse huvitatuse kindlustamisega võitluses võimalikult paremate töötulemuste eest.

Isemajandamine sovhoosis rajaneb samuti tema majanduslikule ja operatiivsele iseseisvusele, mis tagatakse oma põhi- ja käibevahenditega, juriidilise isiku õiguste andmisega, pangakrediidi kasutamise õigusega ja iseseisva raamatupidamisbilansiga. Sovhoos kannab vastutust riigi ees plaaniülesannete täieliku ja õigeaegse täitmise, kõigi vahendite ratsionaalse kasutamise ja oma töö finantsiliste tulemuste eest. Oma töötajate ees on ta vastutav palga õige ja õigeaegse väljamaksmise eest. Sovhoosi töö üle toimub pidev kontroll rubla abil rahandusorganite, riigipanga, kõrgemalseisvate organisatsioonide ja temaga lepingulistest suhetes olevate ettevõtete poolt.

Samuti ei piirdata sovhoosides üksnes majandi kui terviku isemajandamisega, vaid arendatakse ulatuslikult sovhoosisisest isemajandamist. Sovhoosisisese isemajandamise eesmärgiks on tõhustada kogu kollektiivi võitlust ja tõsta tema materiaalselt huvitatust võimalikult paremate tootmis- ja finantstulemuste saavutamiseks. Eriti aktuaalne on sovhoosisisene isemajandamine NLKP XX ja XXI kongressi otsuste alusel, kus eriti rõhutatakse sovhooside tootmisnäitajate parandamise ja rentaabluuse tõstmise vajadust.

Sovhoosisisene isemajandamine toimub osakondade ja farmide lõikes, kellele määratakse kindlad tootmisülesanded ning nende täitmiseks vajalikud tootmisvahendid ja kululimiidid. Sovhoosisisene isemajandamine eeldab:

- 1) osakonnale või farmile kindla maa-ala ja selle kasutamiseks vajalike tootmisvahendite kinnistamist koos vajaliku tööliste ja spetsialistide kaadriga;
- 2) sovhoosisisest planeerimist, kus osakonnale või farmile määratakse kindlaks tootmisülesanded ja kululimiidid. Taimekasvatuses sisaldab tootmisülesanne külvipindade suuruse, struktuuri, saagikuse, kogusaagi ja toodangu riigile müümise näitajaid. Looma-

kasvatases väljendab tootmisülesanne loomade arvu, karja struktuuri, loomade juurdesündi ja juurdekasvu, produktiivsuse näitajaid, kogutoodangut ja riiklikke müügikohustusi. Kogutoodang ja toodangu riigile müümise ülesanne antakse nii absoluutsummas kui ka põllumajanduslike kõlvikute iga 100 hektari kohta väljatooduna.

Tootmisülesannete täitmiseks vajalikud kululiimidid antakse materiaalses, töökulu kui ka rahalises väljenduses;

- 3) vastutust ja kontrolli plaaniülesannete täitmise ja vahendite kasutamise üle, mis tingib osakondade ja farmide lõikes peetava arvestuse olemasolu. Selleks piisab algarvestuse detsentraliseerimisest. Sovhoosi raamatupidamine võib jääda tsentraliseerituks;
- 4) osakondade ja farmide juhatajatele kindlate õiguste andmist. Miinimumõudeks on plaaniülesannete täitmiseks eraldatud kululimiidi iseseisva kasutamise õigus, õigus kaadri värbamise, paigutamise ja vabastamise ettepanekute tegemiseks, materiaalse stimuleerimise fondide moodustamise ja kasutamise õigus (18, 19).

Põllumajandusliku tootmise spetsiifikast tulenevalt esineb sovhooside isemajandamises riiklike tööstusettevõtetega võrreldes ka mitmeid erinevaid jooni. Erisused tulenevad maa kui põhilise tootmisvahendi funktsioneerimisest ning bioloogiliste ja looduslike protsesside mõjust tootmisele. Isemajandamist sovhoosis mõjutab:

- 1) tootmise ebaühtlane kulgemine ja eriti suur ebaühtlus toodangu saamises;
- 2) ebaühtlus tööjõu vajaduses;
- 3) ebaühtlus tootmisvahendite, eriti tööriistade kasutamisel;
- 4) vahendite aeglane käive;
- 5) spetsiifika omahinna jmt. tootmisnäitajate planeerimisel ja kujundamisel;

6) põllumajandussaaduste hinnakujundamise spetsiifika
(18, 19).

Ülalmärgitud tegurid põhjustavad iseärasusi ka sovhooside rahanduse organiseerimisel. Nad avaldavad mõju tootmiskuludele, sissetulekute ja akumulatsiooni kujunemisele, kasumi kasutamisele ja fondide moodustamisele, käibevahendite organiseerimisele, kapitaalmahutuste finantseerimisele ja finantsplaani koostamisele. Alljärgnevalt peatumegi nendeliseärasustel.

II p e a t ü k k .

TOOTMISKULUD JA TOODANGU OMAHIND.

1. Üldalused.

Sovhoosi kui riikliku põllumajandusettevõtte tootmiskulude olemus ei erine põhimõtteliselt tootmiskuludest riiklikes tööstusettevõtetes. Nad kujunevad tootmisprotsessist osavõtivate tootmisvahendite (töövahendite, tööesemete) kulumise ja töötajatele makstava töötasu alusel. Erandiks on sealjuures põllumajandusliku tootmise peamise vahendi - maa seisund. Maa esineb põllumajanduses nii töövahendina kui ka tööobjektina, kuid ei võta osa tootmiskulude kujundamisest. Maa ei võta tootmiskulude kujundamisest osa sellepärast, et õige kasutamise korral ta ei kulu, vaid muutub hoopiski paremaks (20), tema majanduslik viljakus tõuseb.

Sovhooside tootmiskulude põhilise struktuuri määravad kindlaks põllumajanduslikud tootmistingimused. Ta on erisugune põllumajandusliku tootmise erinevates põhiharudes, s. o. taimikasvatuses ja loomakasvatuses. Kummagi põhiharu sisemuses sõltub ta jällegi sellest, milliseid taime- või loomakas-

vatusharusid arendatakse antud majandis. Peale selle avaldab tootmiskulude struktuurile olulist mõju tootmise organiseerimine ja mehhaniseerimise tase. Võime tähendada üldist seaduspärasust, et muude tingimuste poolest võrdsetes sovhoosides on elava töö kulu (kulud töötasule) osatähtsus väiksem ja kulude üldine tase madalam seal, kus tootmine on kõrgemini mehhaniseeritud või paremini organiseeritud. Niisuguse nähtuse põhjuseks on tootmise paremast organiseerimisest või kõrgemast mehhaniseerimistasemest tulenev kõrgem tööviljakus.

Sovhooside tootmiskulusid liigitatakse ainult ühe klassifikatsiooni alusel, mis vastab põhijoontes tööstuses kasutatavale kalkulatsioonikirjete järgi toimuvale klassifikatsioonile.

Selle klassifikatsiooni põhiliigitus on ära toodud tabelites 1 ja 2.

Üldkulude jaotamine toimub proportsionaalselt otsestes kuludes olevale töötasule.

Peale tootmiskulude esinevad sovhoosides ka tootmisvälised kulud, mis analoogiliselt tööstusettevõtetele on seotud toodangu realiseerimise ja kõrgemalseisvate isemajandavate organisatsioonide (trustid) ülalpidamisega. Tootmisvälised kulud kantakse ainult realiseeritavale toodangule, mille tulemusena saadakse viimase täisomahind. Kui varumisorganisatsioonid hüvitavad sovhoosile realiseerimiskulud, siis ei kanta neid tootmisväliste kulude hulka. Sel juhul, kui puuduvad ka isemajandavad kõrgemalseisvad organisatsioonid (trustid), võib täisomahind olla võrdne tootmisomahinnaga.

Tabel 1.

A. Otsesed kulud.

Taimakasvatuses	Loomakasvatuses
1. Põhi- ja täiendav töö koos juurdearvestusega	1. Põhi- ja täiendav töötasu koos juurdearvestusega
2. Seeme	2. Söödad
3. Väetised	3. Suvelaagrite ülalpidamine
4. Põhivahendite amortisatsioon	4. Hoonete ja inventari korrahoid, kaasaarvatult jooksev remont
5. Traktorite ja põllumajandusmasinate jooksev remont	5. Põhivahendite amortisatsioon
6. Muud otsesed kulud (autotransport, elavveojõud, elektrienergia jt.)	6. Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulumine
	7. Allapanu
	8. Muud otsesed kulud (autotransport, elavveojõud, elektrienergia jt.).

Tabel 2.

B. Üldkulud.

Tootmise üldkulud	Sovhoosi üldkulud
1. Töötasu koos juurdearvestusega	I. Halduskulud
2. Töökaitse ja ohutustehnika kulud	1. Halduspersonali töötasu koos juurdearvestusega
3. Eririietuse ja jalatsite kulud	2. Kantselei- ja sidekulud
4. Sõidutranspordi ülalpidamine	3. Kontorihoone ja inventari ekspluatatsioonikulud
	4. Lähetus- ja ümberpaigutamise kulud

Tootmise üldkulud	Sovhoosi üldkulud
<ul style="list-style-type: none"> 5. Teenindav transport (inventari, materjalide jms. vedu) 6. Väikeinventar ja instrumendid 7. Põllulaagrite ülalpidamine 8. Põhivahendite amortisatsioon 9. Jooksev remont 10. Ruumide korrashoid 	<p style="text-align: center;">II. Majanduskulud</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Majanduspersonali töötasud koos juurdearvestusega 2. Sõidutranspordi ülalpidamine 3. Põhivahendite amortisatsioon 4. Jooksev remont 5. Ladude ja teiste ruumide korrashoid 6. Tuletõrjekulud 7. Pangaprotsent 8. Leiutiste ja tehniliste täiustuste kulud 9. Ühiselamute, sööklate jms. ülalpidamine 10. Kultuur-massilise ja kehakultuuritöö kulud <p style="text-align: center;">III. Mittetootlikud kulud (ei planeerita)</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Puudujäägid ja kahjud riknemistest 2. Trahvid ja viivised 3. Muud kulud

2. Tootmiskulude ja omahinna kalkulatsiooni iseärasusi taimekasvatuses.

Taimekasvatusele on iseloomulik tootmise ning sellest tulenevalt ka töökulutuste võrdlemisi tugev hooajalisus. Eriti ilmekalt avaldub see taliviljade ja mitmeaastaste kultuuride tootmisel, kus saagi saamiseks vajalikke kulutusi hakatakse tegema kuni 2 aastat enne tema valmimist. Suviviljadel al-

gavad tööd järgmise aasta saagi saamiseks eelmise aasta sügisel vastavate mullaharimistöödega.

Toodud põhjustel jagunevad taimekasvatuse saaduste tootmiskulud eelmisel aastal (eelmistel aastatel) ja jooksva aastal tehtavateks kuludeks. Tootmiskulude plaanilistesse kalkulatsioonidesse võetakse eelmisel aastal tehtud kulud tegelikus suuruses, aruandeliste andmetena. Planeeritava aastal tehtavad otsesed kulud võetakse arvesse hektari kohta väljatöötatud kulunormide alusel.

Kalkulatsiooniobjektideks on taimekasvatuse saaduste omahinna kalkuleerimisel kas üksikud kultuurid (kartul, mais siloks jne.) või samalaadsete kultuuride rühmad (kõõgiviljad, söödajuurviljad, silokultuurid (ilma maisita)). Kultuuride rühma kasutatakse kalkulatsiooniobjektina siis, kui üksikute kultuuride omahinna kalkuleerimine osutub liiga tömahukaks või ei ole nende väikese osatähtsuse tõttu tingimata vajalik. Aruandelistes kalkulatsioonides võib selle põhjuseks olla ka vajalike arvestusandmete puudumine.

Kui majandusliku analüüsi ülesanded nõuavad, siis tuleb kalkulatsiooniobjekti enam diferentseerida. Nii näiteks on eraldi kalkulatsiooniobjektideks täisküps teramais, piim-va haküpsuse järgus olevad tõlvikud, mitmeaastane põldhein heinaks, haljassöödaks, siloks jne.

Eraldi kalkulatsiooniobjektiks on taimekasvatuse lõpetamata tootmine, s. o. kulud, mis tehakse järgmise aasta (järgmiste aastate) saagi saamiseks. Siia kuulub sügiskünn, taliviljade külv, kõrrekoorimine, mitmeaastase heina külvid jmt. tööd.

Lõplikuks kalkulatsiooniühikuks on üldreegli järgi põhitoodangu tsentner. Söödakultuuride võrdlemise otstarbel võidakse kalkuleerida ka söötühiku (ja seeduva proteiini kilogrammi) omahind. Lõpetamata tootmise puhul on kalkulatsiooniühikuks vastava tööliigi hektar, kalkuleeritakse tööliigi hektari maksumus.

Tööliikide hektari maksumust kasutatakse vaheastmena ka lõpliku toodangu (põhitoodangu tsentneri) omahinna kalkulee-

rimisel, sest põhiliste tööde ja kulutustega seotud kulunormid on välja töötatud ühe hektari kohta.

Üksikute tööliikidega (künn, äestamine, külvamine jt.) seotud kulude ja materjalide kasutamisest tulenevate kulutuste (seemned, väetised jne.) summeerimise teel saadakse vastavale kalkulatsiooniobjektile tehtavate kulude kogusumma. Sellest eraldatakse kõrval- ja kaasnevale toodangule osanevad kulud, mille tulemusena jäävad järele põhitoodangule kantavad kulud. Põhitoodangule kantavate kulude jagamine põhitoodangu kogusega (kalkulatsiooniühikute arvuga) annab põhitoodangu tsentneri omahinna. Taimekasvatussaaduste omahinna plaaniline kalkulatsioon toimub põhiliselt järgmise skeemi kohaselt (vt. tabelid 3 ja 4).

T a b e l 3 .

1961. a. tööde otsese kulude arvestus kultuuride lõikes (põhimõtteline skeem).

Tööde nimetus	Mõõtühik	Kulud ühikule (rbl.)				K a r t u l 102 ha		
		Otse- sed kulud kokku	Sel- lest pal- gad	Inim- pää- vad	Töö- maht	Kulud (rbl.)		
						Kokku	Sel- lest pal- gad	Inim- pää- vad
Äestamine	ha	0,4	0,2	0,02	102	40,8	20,4	2,04
Kultiveerimine	ha	1,0	0,5	0,06	102	102,0	51,0	6,12
.....								
Külvieel- sed tööd ja külv kokku	rbl.	x	x	x	x	4000	2000	252
Kartuli äestamine	ha	0,4	0,2	0,02	204	81,6	40,8	4,08
Reavah.ha- rimine, muldamine	ha	2,0	0,7	0,1	306	702,0	21,4	30,6
.....								

Tööde nimetus	Mõõtühik	Kulud ühikule (rbl.)				Kartul 102 ha		
		Otsesed kulud kokku	Sellest palgad	Inim-päevad	Töömaht	Kulud (rbl.)		
						Kokku	Sel- lest pal- gad	Inim- päe- vad
Hooldamistööd kokku	rbl.	x	x	x	x	920	400	58,0
Noppimine masina järel	ts.	0,35	0,35	0,1	15300	5355	5355	1530
Koristamine kokku	rbl.	x	x	x	x	7280	6100	1825
Otsesed kulud kokku	rbl.	x	x	x	x	12200	8500	2135

Tabel 4.

Taimikasvatussaaduste omahinna plaaniline kalkulatsioon 1961. a. kohta.

(põhimõtteline skeem).

	Mõõtühik	Kartul
1. Pindala	ha	102
2. Eelmiste aastate kulud	rbl.	2 600
3. Jooksva aasta tööde otsesed kulud kokku	"	12 200
4. Seemned	"	15 300
5. Väetised	"	3 200
6. Muud materjalid	"	300
7. Muud kulud	"	10 100
8. Tootmise üldkulud	"	3 400
9. Sovhoosi üldkulud	"	4 000

	Mõõt- ühik	Kartul
10. Kokku kulud	rbl.	51 100
11a. Sealhulgas hektarile	"	501
11. Kulude üldsummast kantakse:		
a) põhitoodangule	"	51 100
b) kõrvaltoodangule	"	-
c) tulevaste aastate kuludeks	"	-
12. Kogusaak		
a) põhitoodang kokku	ts.	15 300
sealhulgas hektarilt		150
b) kõrval- ja kaasnev toodang	"	-
c) söötühikuid kokku	"	4 500
13. Omahind:		
a) põhitoodangu tsentner	rbl.	3,34
b) 1 söötühik	kop.	11,4

Eeltoodust nägime, et peale põhitoodangu esineb taimekasvatuses veel kõrvaltoodang, mõnikord ka kaasnev toodang.

Kõrvaltoodanguks nimetame toodangut, mille tootmist majand otseselt ei ole organiseerinud, kuid mida saadakse tootmise iseärasustest tingitult põhitoodangu kõrval (põhk teravilja tootmisel, pealsed juurvilja tootmisel jne.). Siis, kui kõrvaltoodang on suurema majandusliku tähtsusega ning esineb realiseerimise objektina, nimetatakse teda kaasnevaks toodanguks (linavarred seemnelina kasvatamisel, lisaseemne kiulina kasvatamisel jne.).

Osa vastavale kultuurile tehtavatest kuludest tuleb kanda kõrval- või kaasnevale toodangule. Sovhoosides rakendatakse põhu tinglikku hindamist 10 - 20 kopikat tsentner.¹ Kuid sisuliselt oleks õigem põhu jt. kõrvaltoodanguna esinevate söötade omahinna kalkuleerimiseks kasutada söödaväärtuse alusel hindamist. Tehtud arvestused näitavad, et põhule langeb tera-

¹ Eesti NSV sovhoosides hinnatakse suviviljapõhu tsentner 20 kopikaga ja taliviljapõhu tsentner 15 kopikaga.

des ja põhus sisalduva valgu üldisest hulgast taliteravilja-
põhul 6 %, kaera- ja odrapõhul 14 %. Vastavalt sellele tuleks
taliteraviljapõhule kanda vastavatest kuludest 6 %, kaera-
ja odrapõhule 14 % (13).

Kaasneva toodangu saamisel jaotatakse kulud põhi- ja
kaasneva toodangu vahel üldreegli järgi tingühikute abil.
Nii näiteks jaotatakse kiulina kasvatamisel kulud linavarte
ja seemne vahel selliselt, et kogu saak hinnatakse tingühiku-
tes. Tingühikuks on 1 ts seemneid. Leotamata linavarte 1 ts
võrdub 0,22, leotatud linavarte 1 ts võrdub 0,34 ja linakiu
1 ts võrdub 2,5 tingühikuga.

Taimekasvatuse toodang valmib põllul, aedades ja heina-
maadel. Sealt suunatakse ta kas hoidlatesse, varumispunkti-
desse, vahetutesse tarbimiskohtadesse või säilitatakse ka ko-
hapeal. Toodangu ühest kohast teise toimetamine on seotud ku-
ludega.

Sellepärast kerkib küsimus, missuguse asukoha (franko)
printsiiibist lähtudes tuleks tootmisomahind kalkuleerida.
See küsimus lahendatakse vastavates juhendites. Domineerivaks
printsiiibiks on franke-säilitamiskoht. Niisugusel põhimõttel
kalkuleeritakse enamike söötade (heinad, juurvili, silo)
tootmisomahind. Erandiks on haljassööt, mis teatavasti ei
kuulu säilitamisele. Sellepärast kalkuleeritakse tema omahind
printsiiibil franke-tarbimiskoht.

Teravilja omahind kalkuleeritakse franke-põld, sest põhi-
listes teraviljarajoonides suunatakse suur osa teraviljast
põllul paiknevatelt puhastusplatsidelt otse varumispunkti-
desse.

Omahinna franke piiridest väljaspool olevad transpordi-
kulud kalkuleeritakse eraldi. Nad kuuluvad üldreegli järgi
kas loomakasvatuse- või realiseerimiskulude hulka.

Suur osa kogutoodangust (seemned, söödad, allapanu jms.)
ei kuulu realiseerimisele. Ta tarbitakse ära majandis endas
ning kantakse tootmiskuludesse tootmisomahinnas.

Tootmisvälised kulud (realiseerimiskulud, eraldised kõr-
gemalseivate organisatsioonide ülalpidamiseks) lisanduvad

ainult kaubatoodangule. Selle tulemusena kujuneb kaubatoodangu täisomahind. Kui transpordikulud hüvitatakse varumisorganisatsioonide poolt, siis selles ulatuses nad ei kuulu täisomahinna koosseisu.

Taimekasvatuse toodangu omahind on Eesti NSV sovhoosides veel võrdlemisi kallis. Peamise osa taimekasvatuse toodangust moodustavad söödad, mille saagikust ja omahinda iseloomustavad järgmised andmed:

Tabel 5.

Söödakultuuride saagikus (söötühikutes) ning söötühiku omahind Eesti NSV Sovhooside Peavalitsuse sovhoosides (aastail 1955-1959)¹

	Söötühikute toodang hektarilt			Söötühiku omahind (rbl.)		
	1955.- 1957.a. keskm.	1958.a.	1959.a.	1955.- 1957.a. keskm.	1958.a.	1959.a.
I. Mitmeaastased hein- taimed hal- jassöödaks						
Kultuurkarja- maarohi	2212	2125	1932	0,15	0,18	0,19
Mitmeaastane põldhein kar- jatamiseks....	1426	1197	1603	0,17	0,19	0,20
Mitmeaastane põldhein hal- jassöödaks....	1636	1567	1537	0,27	0,27	0,24
II. Vahelthari- tavad mahla- kad ja hal- jassöödakul- tuurid						
Söödakapsas ..	2717	2387	2665	0,99	1,16	1,14
Söödajuurvili.	3418	3538	3383	1,72	1,77	1,70
Mais (haljas- söödaks).....	1666	2258	2805	0,77	0,73	0,61
Mais (siloks).	1892	2397	2961	1,23	0,98	0,80
Kartul	3132	3274	3546	1,22	1,27	1,19

¹ Vt. allikas 11.

	Sõetühikute toodang hektarilt			Sõetühiku omahind (rbl.)		
	1955.- 1957.a. keskm.	1958.a.	1959.a.	1955.- 1957.a. keskm.	1958.a.	1959.a.
III. Teravili (koos põ- huga)	1316	1376	1640	0,82	0,79	0,66
sellest terad...	977	1111	1360	1,09	0,96	0,79
IV. Mitme- ja üheaastased heinad ja heinaks, si- loks ja hal- jassõödaks						
Mitmeaastane põldhein heinaks	1176	1214	1212	0,47	0,48	0,47
Kultuurniiduhein	1152	1055	1166	0,46	0,45	0,44
Mitmeaastane põldhein siloks	1271	1244	1034	0,77	0,79	0,73
Üheaastane hein haljassõödaks...	1088	1181	1011	0,71	0,79	0,78
Silokultuurid (maisita).....	1424	1307	1113	0,98	1,00	0,96
Üheaastane hein (heinaks).....	617	588	640	0,87	0,87	0,86
Looduslik hein..	300	335	296	0,61	0,60	0,60

Põhiülesandeks on käesoleval ajal taimekasvatussaaduste omahinna tunduv alandamine. Sõetühiku keskmine omahind ei tohiks normaalselt ületada 4 kopikat.

Analüüs näitab, et omahinna alandamise peamisteks teedeks on põllumajanduslike kultuuride saagikuse suurendamine ja tootmise mehhaniseerimise taseme tõstmine.

Kõige suurema tähtsusega on taimekasvatussaaduste omahinna alandamisel bioloogilise saagikuse suurendamine ja koristuskadude vähendamine, mis kindlustab hektari kohta salvestatava saagi tõusu. Sõödakultuuride saagikuse ja omahinna vahelist sõltuvust iseloomustab kujukalt vabariigi eesrindlike sovhooside vastavate andmete võrdlemine keskmiste andmetega.

Tabel 6.

Sõetade tootmistase ja omahind Eesti NSV sovhoosides
1957.a.¹

Sõedaliik	Vabariigi sovhoosides Eesrindlikes sovhoosides					
	Keskmine hektarisaak		Sõetühiku omahind kop.	Keskmine hektarisaak		Sõetühiku omahind kop.
	Tsentnerit	sõetühikut ²		tsentnerit	sõetühikut ³	
1. Haljassõedad						
Kultuurkarjamaarohi.	109,7	2098	15	161,1	3098	12
Põldhein ette niites	96,2	1671	27	191,0	3541	25
Haljassegatis.....	81,9	1027	80	161,7	1992	66
Mais haljassõedaks	165,4	2524	70	416,0	6393	60
2. Koresõedad						
Põldhein	23,9	1117	49	41,4	1951	35
Kultuurniiduhein ..	23,3	1130	45	39,3	1858	33
Segatis heinaks	13,8	618	92	31,5	1324	52
Looduslik hein	6,8	301	60	12,5	531	47
3. Mahlakad sõedad						
Kartul	98,2	2142	134	152,4	3450	88
Sõedajuurvili	395,0	4689	140	621,0	6523	109
Silokultuurid (maisita)	103,6	1306	100	271,0	3559	61
Mais siloks	219,9	2970	92	435,0	5884	60
Mitmeaastane hein siloks	120,6	1206	85	184,5	2716	47
Sõedakapsas	314,8	3200	98	573,0	5756	64
4. Sõedateravili	10,0	1047	84	23,0	2810	36

¹ vt. allikas 2.

² Sõetühikute arvestamisel on teraviljal ja kartulil maha võetud seeme, teraviljal juurde arvestatud põhk.

³ Seesama.

Kõrgema saagikuse puhul on omahind madalam sellepärast, et normaalsest tingimustes ja kerraliku agrotehnika puhul kasvab saagikus märksa kiiremini kui tema saamiseks tehtavad täiendavad kulud. Saagikuse tõstmise üheks tähtsamaks abinõuks on teatavasti väetamine. Nii näitavad Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi Maaviljeluse Instituudi Kuusiku Katsebaasis tehtud katsed, et tüüpilistel kamarkarbonaatmuldadel annab teraviljaorase pealväetamine 35 kilogrammi lämmastikuga hektarile saagitõusu 5,6 tsentneri võrra (12-lt 17,6-le). Hektarile tehtavad kulud tõusevad väetamise tulemusena 43 rubla võrra, kuid teraviljatsentneri omahind alaneb 80 rublalt 57 rublale (5).¹

Mehhaniseerimise taseme tõstmine alandab omahinda tööviljakuse suurendamise kaudu. Mehhaniseerimine on tööviljakuse tõstmise peamiseks hoovaks, kusjuures sobivate masinakonstruktsioonide kasutamisel on elava töö arvel saavutatav kokkuhoid märksa suurem tehnika kasutamisest tulenevatest ekspluatatsioonikuludest ja amortisatsioonist. Nii näiteks kulub taliteravilja ühe tsentneri koristamiseks hobuviljalõikajaga, kusjuures peksmine toimub viljapeksumasina ligikaudu 6 inimtöö-tundi. Kombain ja pühukoristi teevad selle töö ära umbes 36 inimtööminutiga, mis tähendab ligikaudu 10-kordset tööviljakuse tõusu (9).

3. Tootmiskulude ja omahinna kalkulatsiooni iseärasusi loomakasvatuses.

Loomakasvatuses kulgeb tootmisprotsess rohkem ühtlasemalt ning ei allu nii tugevale hooajalisusele kui taimekasvatuses. Peamise kululiigi moodustavad loomakasvatuse tootmiskuludes sõddad, mille osatähtsus hälbib sõltuvalt loomaliigist üldreegli põhjal 50 - 70 % piirides.

Omahinna plaaniliste kalkulatsioonide koostamisel võetakse eelmisel aastal toodetud ja ostetud sõddad arvesse tegeli-

¹ Vanas hindade mastaabis.

kus omahinnas (hinnas) planeeritava aastal toodetavad (es-
tetavad) sõõdad aga plaanilises omahinnas (hinnas). Ka aruan-
deliste kalkulatsioonide koostamisel tuleb aasta jooksul võt-
ta planeeritava aasta omatoodetud sõõdad arvesse plaanilises
omahinnas; sest nende tegelik omahind saadakse lõplikul kujul
teada alles aasta lõppkokkuvõtete tegemisel. Siis tehakse vas-
tavad ümberarvestused.

Eeltoodud põhjusel saab loomakasvatussaaduste tegelikku
omahinda samuti välja tuua ainult üks kord aastas - aasta
kokkuvõtete tegemisel. Igasugused lühema perioodi kohta teh-
tavad kalkulatsioonid sisaldaksid endas testud tinglikkust.
Tegelikult aga oleksid kvartali või kuu kohta tehtavad kalku-
latsioonid väga vajalikud. See võimaldaks paremini analüüsida
omahinna tasemele mõjuvaid tegureid.

Loomakasvatuses toimub omahinna kalkulatsioon eraldi iga
loomaliigi kohta. Esialgsete kalkulatsioonide objektidena eris-
tatakse igale loomaliigile (väljaarvatud lambad) iseloomulike
vanuserühmi. Niisugune diferentseerimine aitab konkretisee-
rida omahinna arvutamise aluseid ja võimaldab tuua välja kõi-
gi erinevate toodanguliikide omahindu. Täpsustatud kalkulati-
oonide objektideks on vastavad toodanguliigid ning kalkulatsi-
ooniühikuteks nende mõõtühikud (tsentnerid, pead jne.).

V e i s e k a s v a t u s . Veisekasvatuses toimub kal-
kulatsioon eraldi lüpsikarja (lüpsilehmad koos sugupullidega)
ja noorkarja kohta.

Lüpsikarja toodanguks on piim ja sündinud vasikad, kus-
juures üks sündinud vasikas võrdsustatakse tinglikult ühe
tsentneri piimaga.

Omahinna kujunemist iseloomustab järgmine valem:

$$\text{Piima tsentneri (sündinud vasika) omahind} = \frac{\text{Lüpsikarja ülalpi-} \quad \text{Kõrvaltoodangu} \\ \text{damise kulud} \quad \text{(sõnniku) maksumus}^1}{\text{Piima kogutoodang (ts) + sündinud vasikate arv}}$$

Noorveised planeeritakse eraldi kahes vanuserühmas: planeeri-

¹ Kõrvaltoodang hinnatakse majandisiseses arvestushin-
naga. Peamiselt on kõrvaltoodanguks sõnnik, mis hinnatakse
Eesti NSV sovhoosides 20 kop. tonn.

taval aastal sündinud vasikad ja eelmistel aastatel sündinud noorkari. Noorveiste toodanguks on mõlemas vanuserühmas eluskaalu juurdekasv.

Eluskaalu juurdekasvu tsentneri omahind kalkuleeritakse mõlemas rühmas põhimõtteliselt ühesuguse skeemi kohaselt, mida üldkujul võib esitada järgmiselt:

$$\begin{array}{r} \text{Eluskaalu juurdekasvu} \\ \text{tsentneri omahind} \end{array} = \frac{\text{kulud noor-} \quad \text{kõrvaltoodangu} \\ \text{kargjale} \quad \text{maksumus}}{\text{Eluskaalu juurdekasv (ts)}}$$

Kuid kummaski vanuserühmas esineb nende ühiste aluste kõrval ka oma spetsiifika. Planeeritava aastal sündinud vasikate eluskaalu juurdekasvu omahinna kalkuleerimise aluseks võetavad kulud koosnevad vasikate omahinnast ja ülalpidamiskuludest. Toodangu moodustab sündinud vasikate kaal koos kaalujuurdekasvuga.

Eelmistel aastatel sündinud noorkarja ülalpidamiskuludest eraldatakse enne eluskaalu juurdekasvu omahinna kalkuleerimist tiinete mullikate ülalpidamiskulud alates kaalumise lõpetamisest (tiinuse viiendast kuust). Vastav eraldamine tehakse proportsionaalselt eluskaalu üldisele juurdekasvule, kaasaarvatult tiinete mullikate kaalujuurdekasv pärast kaalumise lõpetamist. Viimane ise arvutatakse tinglikult tiinetele mullikatele pärast kaalumise lõpetamist tehtud söödapäevade arvu ja ühes söödapäevas saadava normikohase kaalujuurdekasvu alusel. Kulude niisugune jaotamine toimub sellepärast, et tiinetele mullikatele pärast kaalumise lõpetamist tehtavad kulud kuuluvad sisuliselt põhikarja kulude koosseisu.

Seakasvatatus. Seakasvatases toimub omahinna kalulatsioon eraldi põhikarja (kuldid, emised¹, kuni kahe kuu vanused põrsad), 2 - 4 kuu vanuste põrsaste ja nuumikute ning remontloomade (noorsead üle kolja kuu, remontloomad ja nuumikud, põhikarjaast välja prakeeritud loomad) kohta.

¹ Kaasaarvatud kontroll- ja ühekordsed emised. Alates nende paaritamisest kuni põrsaste võõrutamiseni.

Põhikarja toodanguks on kahe kuu vanused pörsad, mistõttu kalkuleeritakse pörsaste eluskaalu tsentneri ja ühe võrdepörsa omahind. Selleks jagatakse kõik põhikarja ülalpidamiskulud, millest on lahutatud kõrvaltoodangu maksumus pörsaste eluskaalule (sünnikaal + eluskaalu juurdekasv kuni võrnutamise momendini).

Tulemusena saadakse võrdepörsaste eluskaalu tsentneri omahind. Võrnutatud pörsa omahind saadakse nendele tehtud kulude ja pörsaste arvu jagatisena. 2 - 4 kuu vanuste pörsaste ja nuumikute ning remontloomade rühmades on toodanguks eluskaalu juurdekasv. Tema omahind kalkuleeritakse mõlemas rühmas ühesugustel alustel, s. o. üleskasvatamise ja nuumamise kulude ning eluskaalu juurdekasvu suhtena.

L a m b a k a s v a t u s . Lambakasvatuses on veise- ja seakasvatusega võrreldes tootmise organiseerimine lihtsam. Kõikide lammaste vanuserühmade pidamine toimub üheskoos, mistõttu puudub ka võimalus kulude eraldi arvestamiseks.

Lambakasvatuse toodanguks on vill, juurdesünd ja eluskaalu juurdekasv. Omahinna kalkuleerimiseks jaotatakse lambakasvatuse kulud, millest on lahutatud kõrvaltoodangu maksumus kaasneva toodangu liikide vahel tinglikult vastavate koefitsientide alusel. Koefitsiendid sõltuvad omakorda lambakasvatuse aretussuunast. Nii näiteks eraldatakse villa tootmissuunaga lambakasvatuses 51 % kuludest villale ning 49 % juurdesünnile ja kaalu juurdekasvule. Sealhulgas läheb 35 % jooksva aasta juurdesünnile ja kaalu juurdekasvule ja 14 % eelmise aasta noorloomade kaalu juurdekasvule.

Niisuguste tinglike jaotusaluste kasutamise suureks puuduseks on see, et ta võib põhjustada tegelikkust moonutavaid vigu. Kuid lambakasvatuses on nende kasutamine siiski paratamatu.

L i n n u k a s v a t u s . Linnukasvatuses on toodanguks munad, tibud ja eluskaalu juurdekasv.

Munad on täiskasvanud lindude toodanguks. Omahind (kalkulatsioonühikuks on üldreegli järgi 10 muna) kalkuleeritakse täiskasvanud lindude ülalpidamiskulude, millest on lahutatud

kõrvaltoodangu maksumus, ja munade arvu jagatisena.

Eluskaalu juurdekasv on noorlindude toodanguks. Omahind arvutatakse noorlindudele tehtud kulude (kaasaarvatult tibude ostmine) ja eluskaalu suhtena.

Tibude omahind tuleb kalkuleerimisele siis, kui sovhoosil on oma inkubaator. Ühe päeva vanuse tibu omahind kujuneb inkubatsoonikulude, millele on lisatud haudemunade maksumus, ja tibude arvu jagatisena.

Produktiivloomakasvatuse kõik harud, nagu nägime eespool, annavad kas põhi- või kaasneva toodanguna eluskaalu juurdekasvu näol liha. Vastavalt sellele kalkuleeritakse ka eluskaalu juurdekasvu omahind. Viimane kujutab endast antud aastal kaalu juurdekasvule tehtavate kulude ja kaalu juurdekasvu suhet.

Eluskaalu juurdekasvu omahinda ei saa aga samastada realiseeritava liha eluskaalu omahinnaga. Realiseeritav liha sisaldab endas ka eelmiste aastate toodangut (põhikarjast praekeritavad loomad, eelmisel aastal nuumale pandud noorloomad jms.), mille eluskaalu tsentneri omahind ei ole võrdne eluskaalu juurdekasvu tsentneri omahinnaga antud aastal. Sellepärast tuleb realiseeritava liha eluskaalu tsentneri omahind kalkuleerida eraldi.

Esitame vastava näidis-skeemi veisekasvatuse kohta (vt. tabel 7). Produktiivloomakasvatuse teistes harudes see analoogiliselt.

Loomakasvatussaaduste riiklike jahhindade alandamine ja sovhoositootmise tulukuse tõstmine nõuab toodangu omahinna järjekindlat alandamist.

Omahinna alandamise peamisteks teedeks, nagu seda näitavad eesrindlaste kogemused ja vastavasisulised teaduslikud uurimused on produktiivsuse tõstmine, odavamate söötade kasutamine, õigete söötis- ja nuumatüüpide valik, tootmise mehhaniseerimine ning uute zootehniliste võtete ja tootmise organiseerimise vormide rakendamine.

Alljärgnevalt esitame nende abinõude majandusliku efektiivsuse kohta mõningaid iseloomulikumaid koondandmeid (vt. tabel 8).

T a b e l 7 .

Realiseeritava veiseliha omahinna kalkulatsioon
sovhoosis 1961. aastal.

(arvud tinglikud).

Soo- ja vanuse- rühm	1 looma omahind (rbl.)			Lihaks reali- seeri- tavate veiste arv	Realisee- ritavate loomade maksumus kokku (rbl.) (4x5)	Reali- seeri- tavate loomade elus- kaal (ts)	Elus- kaalu- tsent- neri oma- hind (rbl.) (6:7)
	Alg- mak- sumus	Ülal- pida- mine 1961. aastal	Kokku (2+3)				
1	2	3	4	5	6	7	8
Sugupullid	310	x	310	3	930	18	51,7
Lehmad....	192	x	192	35	6720	158	42,5
Noorloomad 1959.a. sünnist...	156	33	189	166	31374	630	49,8
Noorloomad 1960.a. sünnist...	86	33	119	285	33915	806	42,1
Kokku	-	-	-	-	72939	1612	45,2

^x Põhikarja ülalpidamiskulusid ei võeta arvesse sellepärast, et nad kujundavad põhikarja toodangu (piim, vasikad) omahinna.

T a b e l 8 .

Zootehniliste ja organisatsiooniliste abinõude
mõju loomakasvatuse majanduslikule efektiivsusele.¹

Zootehniline või organisatsiooniline abinõu	Abinõude rakendamise tulemusena saavutatav majanduslik efektiivsus					
Lehmade produktiivsuse tõstmine	Aastalehma piimatoodang (kg)	1000	2000	2500	3000	4000
	Söödakulu 1 kg piima kohta (sü)	1,94	1,21	1,06	0,97	0,85
Odavamate söötade kasutamine (Piima tootmisel: 1 kg piima tootmiseks kulub 1 sü, muud kulud 1 kg piima kohta 5 kop.)	Söötühiku omahind (kop.)	10	8	7	5	4
	Piima 1 kg omahind (kop.)	15	13	12	10	9
Õige söötmiss- ja nuumatüübi valik	Sea vanus (kuudes)	2	4	6	7	10
	Eluskaal (kg)	20	45	78	100	165
Sigade nuumamine	Võrreldav omahind (%-des)	100	78	69	67	73
	Looma vanus (kuudes)	1	2	4	7	10
Õige söötmiss- ja nuumatüübi valik	Eluskaal (kg)	51	70	117	180	243
	Võrreldav omahind (%-des)	100	114	111	91	90
Vasikate ja noorveiste nuumamine	Eluskaal (kg)	51	70	117	180	243
	Võrreldav omahind (%-des)	100	114	111	91	90

¹ vt. allikad 3 ja 4.

Ajakulu lüpsmisele söltuvalt tööde mehhaniseerimisest (minutites lehema kohta päevas)	Lüpsmisviis	Käsit- si	Masinlüps			
			Kantav agregaat	Lüpsiplats		
				Tandem	Karusell	Kalasaaba
Ajakulu lehema kohta päevas (min.)		21	11,6	8,2	4,0	3,6
Ajakulu ühe 100 kg sea hooldamiseks söltuvalt sulu suurusest	Õigade arv sulus	4-7	25-30		60-100	
	Ajakulu sea kohta (min.)	8,01- 8,15	6,98-7,80		5,30-5,40	

Tabelis 8 on loomakasvatuse majanduslikku efektiivsust tõstvatelt zootehnilistest ja organisatsioonilistest abinõudest ära toodud ainult mõningad, kuid ka nendest näeme omahinna alandamise olulisi võimalusi.

Loomakasvatuse produktiivsuse tõstmine võimaldab alandada omahinda elatussööda osatähtsuse vähendamise arvel. Lüpskarja söötisel läheb 1000 kilogrammilise produktiivsuse korral kogu kulutatud söödast elatussöödaks ligikaudu 75 % ja tootmissöödaks 25 %. Ühele kilogrammile piimale on siis söödaku 400 kilogrammilise eluskaaluga lehema kohta professor I. S. Popovi normide kohaselt 1,94 söötühikut. 3000 kilogrammilise produktiivsuse juures on söödakasutuse vahekorras tootmissööta umbes 50 % ja elatussööta samuti 50 %. Ühe kilogrammi piima tootmiseks kulub siis sööta umbes 0,97 söötühikut. Produktiivsuse edasise kasvuga väheneb elatussööda osatähtsus veelgi. Sama seaduspärasus esineb ka seakasvatuses jt. produktiivloomakasvatuse harudes.

Odavamate söötade kasutamise (söötade omahinna alandamine) mõju on loomakasvatussaaduste omahinna alandamisele eriti suur sellepärast, et söödad moodustavad loomakasvatuse tootmiskulude peamise elemendi. 1959. aastal moodustasid näiteks Eesti NSV sovhoosides söödakulud kõigist tootmiskuludest keskmiselt piimakarjale 53,9 %, noorveistele 68,5 %, sigade põhi-

karjale 59,9 %, nuumikutele 72,5 %, lammastele 63,1 % ja lindudele 75 % (15). Siit järeldub, et sööda omahinna alandamine 10 % võrra tähendab loomakasvatussaaduste omahinna alandamist 5 - 8 % võrra.

Õige söötmis- ja nuumatüübi valik mõjutab loomakasvatussaaduste omahinna alandamist ulatusliku teguritekompleksi kaudu. Nii näiteks on peekoninuum Eesti NSV oludes majanduslikult kõige efektiivsem väiksema söödavajaduse, odavamate söötade ja väiksema töökulu tõttu. Noorveiste lihaks realiseerimine on vasikate realiseerimisest efektiivsem sellepärast, et noorveiste nuumamiseks kasutatavad söödad on odavamad.

Tootmise mehhaniseerimine alandab omahinda elava töö kulutuste vähendamise arvel. Eesti NSV-s domineeriva tootmissuuna puhul langeb käesoleval ajal ligikaudu 55 - 60 % põllumajanduse töökulust loomakasvatusele. Loomakasvatuse üldisest töökulust langeb 70 - 80 % veisekasvatusele, veisekasvatuse töökulust aga langeb 80 - 85 % lüpsilehmadele. Seega moodustab lüpsilehmade pidamise ja hooldamise töökulu (ilma söödatootmise ja söötade transpordita) ligikaudu 60 % loomakasvatuse üldisest töökulust ja 35 % põllumajanduse üldisest töökulust.

Sellest järeldub, et veisekasvatuse kui ka kogu põllumajandusliku tootmise tööviljakuse tõstmise ja omahinna alandamise üheks tähtsamaks reserviks on piimakarja pidamis- ja hooldustööde mehhaniseerimine.

Piimakarja pidamisel moodustab käsitsi töötamisel üldisest ajakulust 55 % lüpsile kuluv aeg. See juhib erilist tähelepanu lüpsitööde mehhaniseerimise vajadusele, mille majandusliku efektiivsuse põhinäitajad on toodud tabelis 8 (4).

Suur tähtsus on loomakasvatuse majandusliku efektiivsuse tõstmisel ka mitmesugustel organisatsioonilistel abinõudel. Nagu näitavad katsed ja uurimused, võib peekonsigu sööta päevas 3 korra asemel 2 korda. Seejuures ei kannata sigade kaalu juurdekasv ega sööda väärindamine, kuid söötmiskordade vähendamise arvel säästetakse söötmiseks kuluvat inimtööaega ligikaudu 30 % ulatuses. Samuti võimaldab hooldamiseks kuluvat aega vähendada suurte sulgude kasutamine.

Suurt majanduslikku efekti andvaid üritusi ja abinõusid on kaasaegse teaduse ja tehnika taseme juures loomakasvatu- ses võimalik läbi viia väga suures ulatuses.

III p e a t ü k k .

OPERATSIONILISED JA ERIALLIKATE ARVEL KAETAVAD KULUD.

1. Üldlaused.

Elmises peatükis käsitletud kulude kõrval on sovhoositootmise normaalseks kulgemiseks vajalik teha veel mitmesuguseid teiselaadilisi kulutusi, mis ei kuulu omahinda kandmisele. Nendeks on kapitaalmahutused, kaadri ettevalmistamise kulud, lasteasutuste ülalpidamise kulud, põllumajanduslike kahjurite tõrje kulud, maakorralduse kulud, metsade majandamise kulud jmt.

Omahinda ei kuulu nimetatud kulud sellepärast, et nad on seotud kas laiendatud taastootmisega (kapitaalmahutused) puhastulu arvel rahuldatavate ühiskondlike vajadustega (näit. lasteasutuste ülalpidamine, kaadri ettevalmistamine) või omavad ühe sovhoosi piiridest väljaulatuvat tähtsust (näit. põllumajanduslike kahjurite tõrje).

Alljärgnevalt vaatleme nn. operatsioonilisi ja eriallikate arvel kaetavaid kulusid. Kapitaalmahutusi on nende eriiseloomu tõttu käsitletud omaette peatükis.

liste kulude finantseerimiseks erikonto, millelt tasutakse assigneeringute piires loomade ravimite, biopreparaatide, veterinaarinstrumentide, taimekaitsevahendite jms. kohta esitatud arved ning antakse välja ka sularaha töötasude maksmiseks jt. vajalikeks kuludeks.

Osa maakorraldus-, metsakorraldus- jmt. töid teostatakse sageli tsentraliseeritud korras kõrgemalseisva organisatsiooni (ministeeriumi, trust) ja töövõtja (maakorralduskontorid jt.) poolt sõlmitud lepingute alusel. Niisuguste tööde finantseerimine toimub samuti tsentraliseeritud korras. Tööd tasutakse vastuvõtuaktide alusel kõrgemalseisva organisatsiooni poolt.

3. Lasteaedade ülalpidamine.

Sovhoositöötajate laste paigutamiseks organiseeritakse sovhooside juurde lasteaedu. Lasteaiad võimaldavad aktiveerida naiste osavõttu tootmisprotsessist. Lasteaedade ülalpidamiskulud määratakse kindlaks vastava eelarvega, mis koostatakse kehtivate normide alusel.¹ Eelarve sisaldab kulusid pedagoogilise ja teenindava personali töötasudeks, laste toitlustamiseks ning majanduskuludeks.

Lasteaedade ülalpidamiskulude katteallikaks on riigieelarvelised assigneeringud ja vanemate poolt tehtavad maksed.² Eelarveliste assigneeringute summa määratakse kindlaks sovhoosi tulude ja kulude bilansis lasteaedade ülalpidamiskulude ja vanemate maksete vahena. Kulude finantseerimiseks avatakse sovhoosile riigipangas erikonto, kuhu igal kvartalil kantakse selleks otstarbeks avatud eelarvelised krediidid. Samuti kantakse sellele kontole vanemate poolt lasteaedade ülalpidamiseks tehtavad maksed. Vahendite kasutamine toimub vastavalt kehtestatud normatiividele.

¹ Seda küsimust käsitletakse täpsemalt "NSV Liidu rahanduse" kursuses.

² Seesama.

4. Kaadri ettevalmistamise kulud.

Kaadri spetsiaalset ettevalmistamist (nii paralleelselt tootmistööga kui ka tootmistööst vabastatult) sovhoosides ei toimu. Spetsiaalne ettevalmistus toimub põllumajanduskoolide ja tehnikumide juures. Kui sovhoosile tehakse siiski ülesandeks kaadri ettevalmistamise kursuste või individuaalse ja brigaadilise väljaõppe läbiviimine, siis kaetakse sellega seoses olevad kulud riigieelarveliste assigneeringute arvel.

Kulude summa määratakse kindlaks õppijate kontingentidest, õppeaja kestusest ja vastavatest kulunormidest lähtudes.¹ Eelarve sisaldab õpetajate töötasu, õpilaste stipendiumi, õppekulusid ja muid (majandus-, haldus-) kulusid.

Kaadri ettevalmistamise kulude summa näidatakse ära sovhoosi tulude ja kulude bilansis. Nende finantseerimiseks avatakse riigipangas vastav eelarveline konto, kust antakse välja vahendeid töötasudeks, stipendiumideks ning õppe- ja majanduskuludeks.

Eriallikate arvel finantseeritavate ürituste hulka kuuluvad ka sovhoosifondi ning majandi tugevdamise ja laiendamise fondi arvel tehtavad kulud. Neid käsitletakse vastavas eripeatükis.

¹ Täpsemat käsitlemist leiab nimetatud küsimus "NSV Liidu rahanduse" kursuses.

IV p e a t ü k k .

SISSETULEK TOODANGU REALISEERIMISEST. KASUM.

1. Rahaliste sissetulekute kujunemise alused.

Esti NSV sovhoosid on intensiivse loomakasvatuse tootmissuunaga majanditeks. 1959. aastal toodeti Eesti NSV sovhoosides põllumajandusliku maa iga 100 ha kohta keskmiselt 287 ts piima, 34,6 ts liha (tapakaalus) ja 4 kg villa. Põllumaa iga 100 ha kohta toodeti 54,2 ts sealiha ning teraviljakülvide iga 100 ha kohta saadi 19,9 tuhat muna (8).

Intensiivne tootmine on aluseks suurtele sissetulekutele. 1959. aastal moodustasid Eesti NSV sovhooside rahalised sissetulekud 419,7 miljonit rubla, s. o. 3,13 miljonit rubla keskmiselt ühe sovhoosi ehk 100 tuhat rubla põllumajandusliku maa iga 100 ha kohta (8,15). Peamise osa, 83 % sissetulekutest andis loomakasvatus, millest suurem osa langes veisekasvatuse (35%) ja seakasvatuse (31,2%) arvele (15).

Sovhooside rahaliste sissetulekute suurust määravateks põhiteguriteks on realiseeritava toodangu maht ja realiseerimishinnad.

Realiseeritava toodangu maht ise oleneb suurel määral kogutoodangust. Kuid realiseerimisele ei kuulu kogutoodang, vaid kaubatoodang. Viimane erineb kogutoodangust lõpetamata toodangu jääkide muutumise ja majandisiseseks tootmistarbeks (söötadeks, väetisteks jms.) kulutatava osa võrra.

Sovhoosid on käesoleval ajal kõrge kaubalisuse astmega. Eesti NSV tingimustes on eriti kõrge loomakasvatuse kaubalisus. Nii näiteks oli 1959. aastal piima ja liha kaubalisuse koefitsient üle 90 % (8). Märksa madalam on kaubalisuse koe-

fitsient taimekasvatuses, sest taimekasvatuse põhiülesandeks on loomakasvatuse varustamine söötadega. Selleks otstarbeks kulutatakse sovhoosides ligikaudu 80 % taimekasvatussaaduste kogutoodangust. Suhteliselt kõrgem on taimekasvatuse kaubalisus kõõgivilja- ning kartulikasvatusele spetsialiseerunud sovhoosides.

Toodangu realiseerimishinnad sõltuvad kõigepealt sellest, kuhu toodang realiseeritakse. Põhilise osa toodangust annavad sovhoosid riigile plaanilises korras (kontraheerimislepingute alusel).¹ Selle eest tasutakse neile nn. toodangu riigile andmise hindade (kontraheerimishindade) alusel. Viimased ise kehtivad tsonaalsete hindadena. Kogu NSV Liidu territoorium on jaotatud looduslikest ja majanduslikest tingimustest lähtudes tsoonidesse. Iga tsooni piirides kehtivad toodanguliikidele ühtsed toodangu riigile andmise hinnad, mis on välja töötatud antud tsooni kuuluvate sovhooside vastavate toodanguliikide keskmiste omahindade alusel, millele lisandub kasum.

Tsonaalsete hindadega taotletakse hinna kujundamisel tootmistingimuste arvestamist, sest viimastest oleneb suurel määral toodangule tehtavate kulude tase.

Sovhoosid on kohustatud andma oma toodangu vastavate hindadega üle riiklikele varumisorganisatsioonidele. Kuid sõltuvalt sovhoosi ja varumispunkti vahekaugusest teevad erinevad sovhoosid toodangu üleandmisega seoses erinevaid transpordikulusid. Soodsamas olukorras on varumispunktile lähemal asuvad majandid. Niisuguse ebavõrdsuse vältimiseks on kehtestatud kord, et varumisorganisatsioonid kompenseerivad sovhoosidele väljaspool hinda veel toodangu kohaletoimetamise kulud. Kompenseerimine toimub kindlate tariifide alusel.

Tsonaalsed toodangu üleandmise hinnad ja transpordikulude kompenseerimise tariifid kindlustavad sovhoosidele üldreegli

¹ NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruse "Põllumajandussaaduste riikliku kokkuostu organiseerimise ümberkorraldamisest ja parandamisest" alusel hakkavad sovhoosid alates 1961. aastast müüma toodangut riigile kontraheerimislepingute alusel.

põhjal rentaabli töö. Enamik sovhoose töötab käesoleval ajal kasumiga. Kuid hinnatsoonid on küllalt suured ning sisaldavad tootmistingimuste suurt mitmekesisust. Sellepärast leidub igas tsoonis sovhoose, kes asuvad keskmistest tingimustest ebasoodsamas olukorras. Need majandid ei suuda tavaliselt toodangu üleandmise hindadega katta tootmiskulusid, sest juha toodangu plaaniline omahind kujuneb üleandmise hinnast kõrgemaks. Nende nn. plaanilise kahjumiga töötavate sovhooside kahjum kaetakse rentaabli töötavate sovhooside kasumite ümberjaotamise teel, sest hindade suurem diferentseerimine (väiksemad hinnatsoonid, hindade diferentseerimine majandite lõikes jms.) pole majanduslikult otstarbekohane. Ta võib anda põhjuse spekulatiivseks tegevuseks ja muudeks ebaterveteks nähtusteks.

Eraldi spetsiaalsed hinnad on sovhoosidele kehtestatud tõuloomade ja -lindude ning karusnahkade müügist. Teuloomade ja -lindude hind sõltub loomaliigist, tõust ja looma klassist. Kõik transpordikulud kuuluvad ostja kanda. Karusnahkade hinnad olenevad karusnaha liigist ja sordist.

Kartulit ja köögivilja realiseerivad sovhoosid varumisorganisatsioonidele riiklike jaehindadega, millest on maha arvatud kindlad mahahindlused varumis- ja kaubandusorganisatsioonide kasuks. Kui sovhoos annab kartuli ja köögivilja üle sügisel, siis arvatakse maha veel pikaajalise säilitamise mahahindlus, millega säilitav organisatsioon katab vastavad kulud.

Vahetult jaekaubandusorganisatsioonidele realiseeritav toodang antakse üle riiklikus jaehinnas mahaarvatud jaeorganisatsiooni hinnatäiend.

Sovhoosi tööliste ja teenistujate ühiskondlikuks toitlustamiseks eraldatud fondide realiseerimine, väljaarvatud teraviljasaadused, toimub vastavate saaduste plaanilises omahinnas. Kuid viimane ei tohi ületada riiklikku jaeostuhinda, millest on maha arvatud kaubanduslik hinnatäiend. Saaduste müük sovhoosi töölistele ja teenistujatele toimub samuti plaanilises omahinnas, kuid mitte kõrgemate kui riiklike jaehindadega.

Teraviljasaadused antakse ühiskondlikuks toitlustamiseks jae-hinnas, millest on maha arvatud kaubanduslikud hinnatäiendid.

Kõik ülalnimetatud hinnad sõltuvad omakorda toodangu kvaliteedist. Nii sõltub piima hind tema rasvasisaldusest, liha hind nuumsusest, teravilja hind puhtusest ja niiskusesisaldusest jne. jne. Seega tuleb sissetulekute õigeks planeerimiseks iga toodanguliigi kohta silmas pidada toodangu kvaliteeti või arvutada realiseeritava toodangu kogus arvestuskaalus.

Rahaliste sissetulekute laekumine ja realiseerimistulemused planeeritakse eraldi realiseerimissuundade (riigile müümine, sovhoosi töolistele ja teenistujatele realiseerimine jt.) lõikes, (vt. tabel 9).

Toodangu realiseerimise kaudu avaldub ka tootmise finants-tulemus - kasum või kahjum. Käesoleval ajal töötab enamik sovhoose rentaabliit. Rentaabluse edaspidiseks töstmiseks aga pakuvad soodsaid võimalusi eespool väljatoodud omahinna alan-damise suured reservid.

2. Kasumi jaotamine.

Sotsialistlikes ettevõtetes loodud puhastulu on aluseks laiendatud taastootmisele ja ühiskondlike tarbimisvajaduste rahuldamisele. Selleks viiakse läbi tema jaotamine. Kuid jaotamise juures ei tohi suhtuda ükskõikselt majandisse, kus vastav puhastulu loodi. Materiaalse huvitatuse printsiibi järjekindel ellurakendamine eeldab puhastulu niisugust jaotamist, kus on omavahel õigesti kooskõlastatud riigi kui terviku, üksikettevõtte ja iga töötaja huvid. Selleks peab jääma osa ettevõttes loodud puhastulust tema enda käsutusse, mida ta saab kasutada tootmise edasiarendamiseks kui ka töötajate kultuuriliseks ja elukondlikuks teenindamiseks ja materiaalseks stimuleerimiseks.

Ülalkäsitletud põhinoüetele on allutatud ka kasumi jaotamine sovhoosis, mis toimub eraldi plaanilise ja üleplaanilise kasumi osas.

Plaanilise kasumi jaotamine. Plaanilise kasumi jaotamise põhisuunad on kindlaks määratud tootmis-finantsplaaniga, mil-

Tabel 9.

Vahendite laekumise ja saaduste realiseerimise
tulemuste arvestus.

Jrk nr.	Saaduste nimetus	Mõõt- ühik	Kogus	Ühiku omahind /rbl., kop./			Realisee- ritava toodangu omahind /rbl./ /4x7/	Ühiku reali- seeri- mis- hind /rbl. kop./	Sissetu- lek rea- liseeri- misest /rbl./ /4x9/	Tulemused /rbl./	
				toot- mis- oma- hind	reali- seeri- miskul- lud	täis- oma- hind				Kasum /10-8/	Kahjum /8-10/
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	I. Saaduste kontra- heerimine										
1.	Veiseliha	ts									
2.	Sealiha	ts									
3.										
	Kokku I osa	x	x	x	x	x	153000	x	182000	31000	2000
	II. Noorloomade rea- liseerimine	ts	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	III. Saaduste reali- seerimine ühis- toitlustamiseks										
24.	Veiseliha	ts									
25.	Sealiha	ts									
26.										
	Kokku III osa	x	x	x	x	x	9000	x	9000	-	-
	IV. Saaduste realisee- rimine sovhoosi töötajatele										
34.	Veiseliha	ts									
35.	Sealiha	ts									
36.										
	Kokku IV osa	x	x	x	x	x	9800	x	12000	2200	-
	V. Toodangu muu reali- seerimine										
39.	Kartul	ts									
40.										
	Kokku V osa	x	x	x	x	x	26070	x	31800	5970	240
	VI. Abiettevõtete tööstuslik toodang	rbl.	x	x	x	x	980	x	1000	20	
	VII. Muud kaubalis- materiaalsed väärtused	rbl.	x	x	x	x	-	x	-	-	-
	VIII. Kõrvale tehtud tööd	rbl.	x	x	x	x	1150	x	1200	50	-
	Kokku I-VIII osa	x	x	x	x	x	200000	x	237000	39240	2240
	Realiseerimistulemus	x	x	x	x	x	x	x	x	37000	-

lele vastavalt peab toimuma ka tegelikult plaani piirides saadud kasumi jaotamine. Selle juures peetakse kinni järgmisest järjekorrast ja jaotusskeemist:

- 1) plaaniline kasum,
- 2) elamu-kommunaalmajanduse kahjumid,
- 3) uue tehnika juurutamiseks ja tootmise tehnoloogia täiustamiseks saadud laenu tasumine,
- 4) kõrgemalseisva organi korraldusel tehtavad eraldised samas ametkonnas plaanilise kahjumiga töötavate sovhooside kahjumite katteks,

-
- 5) jaotatav kasum (1-2-3-4) (5=100%),
 - 6) kapitaalmahutuste ja käibevahendite normatiivi juurdekasvu finantseerimiseks, kasumieraldised riigieelarvesse. Kokku 50 % jaotatavast kasumist,
 - 7) sovhoosifondi 4 % jaotatavast kasumist,
 - 8) ministeeriumi kindlustusfondi 30 % jaotatavast kasumist,
 - 9) majandi tugevdamise ja laiendamise fondi 16 % jaotatavast kasumist.

Toodud jaotusskeemile on iseloomulikuks tunnuseks see, et kõigepealt rahuldatakse plaanilise kasumi arvel sovhoosi enda vajadused. Seda näitab: 1) elamu-kommunaalmajanduseks tekkinud kahjumite ja uue tehnika juurutamiseks saadud laenu tasumine esimeses järjekorras; 2) riigieelarvesse makstavate kasumieraldiste seadmine sõltuvusse oma kapitaalmahutuste ja käibevahendite normatiivi juurdekasvu finantseerimisest; 3) jaotatava kasumi 20 % (sovhoosifond 4 %, majandi tugevdamise ja laiendamise fond 16 %) eraldamine mitmesugusteks majandisesteks täiendavateks vajadusteks ja töötajate materiaalseks stimuleerimiseks.

Teiste sovhooside plaaniliste kahjumite katteks suunatakse kasumit üksnes nendest sovhoosidest, kus rentaabluse tase on kõrgem antud süsteemi sovhooside keskmisest rentaabluse tasemest. Sealjuures ei tohi vastav eraldamine ületada keskmist rentaabluse taset ületavat kasumiosa.

Näide plaanilise kasumi jaotamise kohta: sovhoosi toodangu realiseerimisest saadav plaaniline kasum on 37000 rubla, elamu-kommunaalmajanduse kahjum 2000 rubla, uue tehnika juurutamiseks saadud laenu tasumine 1000 rubla, realiseeritava toodangu täisomahind 200000 rubla. Antud süsteemi sovhooside keskmine rentaabluse tase 12,5 %, kogu keskmist rentaablust ületav kasum suunatakse plaanilise kahjumiga töötavatele sovhoosidele.

Kasumi suunamine: elamu-kommunaalmajanduse kahjumi katteks 2000 rubla, uue tehnika juurutamise laenu tasumiseks 1000 rubla, plaanilise kahjumiga töötavatele sovhoosidele 10000 rubla.¹ Jaotatav kasum (37000 - 2000 - 1000 - 10000) on 24000 rubla, mis jaotatakse järgmiselt: kapitaalmahutusteks, käibevahendite juurdekasvuks ja eelarvesse (50 %) 12000 rubla, sovhoosifondi (4 %) 960 rubla, ministeeriumi kindlustusfondi (30 %) 7200 rubla, majandi tugevdamise ja laiendamise fondi (16 %) 3840 rubla.

Üleplaanilise kasumi jaotamine. Üleplaanilist kasumit saadakse tootmise ja realiseerimise plaanide ületamise ning omahinna üleplaanilise alandamise tulemusena. Heade töötulemuste hüvitamise eesmärgil toimub sovhoosi üleplaanilise kasumi jaotamine plaanilise kasumiga võrreldes veelgi soodsamatel alustel. Lähtutakse järgmisest jaotusskeemist:

¹ Sovhoosi rentaabluse tase on $\left(\frac{37000-2000}{200000} \cdot 100\right)$ 17,5 % ja ületab keskmise rentaabluse $(17,5 - 12,5) \cdot 5,0$ % võrra. Keskmist rentaablust ületav kasum on $\left(\frac{35000 \cdot 5,0}{17,5}\right)$ 10000 rubla.

- 1) üleplaaneline kasum,
- 2) sotsialistliku võistluse preemiade maksmine,
- 3) uue tehnika juurutamiseks ja tootmise tehnoloogia täiustamiseks saadud laenude tasumine, kui üritus hakkas andma majanduslikku efekti juba laenu saamise aastal,¹

-
- 4) jaotatav üleplaaneline kasum (1-2-3) (4=100%),
 - 5) eraldised sovhoosifondi 40 % jaotatavast kasumist,
 - 6) eraldised majandi tugevdamise ja laiendamise fondi 20 % jaotatavast kasumist,
 - 7) eraldised ministeeriumi kindlustusfondi 30 % jaotatavast kasumist,
 - 8) sovhoosi juhtivate töötajate ja spetsialistide premeerimiseks 10 % jaotatavast kasumist.

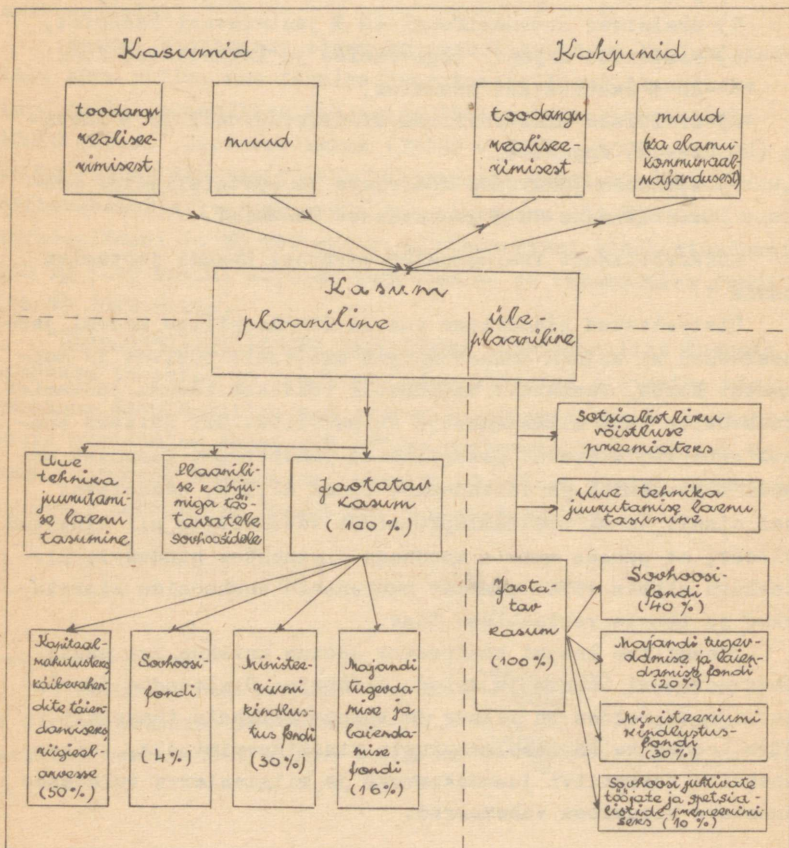
Kokkuvõtlikult iseloomustab sovhoosi kasumi jaotamist joonis 1.

Ülalesitatud plaanilise kui ka üleplaanelise kasumi jaotusskeemid ei kujuta endast mingit alaliselt püsivat ja muutumatut korda. Vastavalt vajadusele võidakse kasumi jaotamise struktuuris teha mitmesuguseid korrektiive. Nii näiteks suunati enne 1957. aastat plaanilisest jaotatavast kasumist majandi tugevdamise ja laiendamise fondi 67,5 %, käesoleval ajal ainult 16 %. Eraldamisprotsendi vähendamine oli tingitud sellest, et seoses uutele toodangu üleandmise hindadele üleminekuga alates 1954. aastast suurenesid sovhooside sissetulekud ja tõusis rentaabluse tase.

Plaanilise kasumi konkreetne jaotus antakse iga aasta kohta sovhoosi tulude ja kulude bilansis. Ülaltoodud jaotusskeemiga võrreldes on tulude ja kulude bilansis täpsemalt välja toodud ka kapitaalmahutuste finantseerimiseks, käibevahendite normatiivi juurdekasvuks ja riigieelarve tuludesse suunatava kasumiosa vahekorrad.

¹ Üleplaanelise kasumi jaotamisel tuleb arvesse veel aasta jooksul toimunud halduskulude assigneeringute vähendamine. Siis tuleb vastav summa maksta riigieelarvesse üleplaanelisest kasumist.

Sovhoosi kasumi kujunemise ja jaotamise skeem.

Joon. 1.

Kapitaalmahutuste finantseerimiseks suunatavate summade kandmine vastavale finantseerimiskontole ja maksete teostamine eelarvesse toimub detsentraliseeritult. Sovhoosid kannavad summad üle oma arvelduskontolt tulude ja kulude bilansis ettenähtud ulatuses ja kindlatel tähtaegadel.

Kapitaalmahutusteks suunatav kasum kantakse üle iga kuu 10., 20. ja 29. kuupäeval, iga kord vähemalt 1/9 ulatuses kvartaliplaanis ettenähtud summast. Nendes sovhoosides, kus toodangu realiseerimine on väga tugevalt hooajaline (karusloomakasvatus, puuvillakasvatus jt.), võidakse põllumajandusministeeriumiga ja riigipangaga kokkuleppel kehtestada ka teistsugused tähtajad.

Kasumieraldisi riigieelarvesse maksavad sovhoosid tulude ja kulude bilansis ettenähtud summades I ja II kvartali eest kvartalile järgneva kuu 27. kuupäevaks. Aasta teisel poolel, mil sissetulekud on suuremad ja laekuvad regulaarsemalt, teostatakse makseid iga kuu 27. kuupäevaks. Kvartaliplaanis ettenähtud maksed jaotatakse kuude vahel ära vabariigi põllumajandusministeeriumi poolt ja kooskõlastatakse rahandusministeeriumiga. Sealjuures lähtutakse toodangu realiseerimise plaanilistest tähtaegadest.

Beimärgitud kasumieraldised ja kapitaalmahutuste eraldised teostati plaaniliselt kasumilt. Kui tegelik kasum on plaanilisest väiksem, siis tekib ümberarvestuse vajadus. Vastavad ümberarvestused teostatakse kaks korda aastas. Esimesel korral toimub ümberarvestus kolme kvartali töötulemuste alusel, teine kord aasta töötulemuste alusel. Rohkem makstud summad arvatakse eelseisvate maksete katteks või tagastatakse sovhoosile. Kasumieraldiste aastaümberarvestus toimub tsentraliseeritud korras liiduvabariigi põllumajandusministeeriumi ja rahandusministeeriumi vahel aasta koondaruande alusel, arvestades iga sovhoosi poolt saavutatud finantstulemusi ja tehtud plaanilisi makseid.

V p e a t ü k k .

ERIFONDID.

Kasumi jaotamise tulemusena moodustatakse sovhoosides mitmesugused erifondid.

1. Sovhoosifond.

Sovhoosifond moodustatakse kõigis isemajandavates (iseisval bilansil olevates) sovhoosides, kes täidavad või ületavad riigile antava ja müügikorralduste alusel realiseeritava toodangu tootmisplaani, realiseerimisplaani, omahinnaplaani ja kasumiplaani.

Fondi moodustamise sõltuvus ülalmärgitud tingimuste täitmisest mobiliseerib sovhoosi kollektiivi järjekindlalt parandama oma töö tulemusi. Sellele aitab osapoolset kaasa ka fondi eraldatud vahendite kasutamise eesmärk: töötajate kultuur-elukondlike tingimuste parandamine ja tootmise täiustamine.

Sovhoosifondi moodustamise allikaks on kasum. Nendes sovhoosides, kellele kasumit ei ole planeeritud, moodustatakse sovhoosifond omahinna alandamisest saadava üleplaaniilise säästu arvel. Plaanilisest jaotatavast kasumist eraldatakse sovhoosifondi 4 %, üleplaaniilisest jaotatavast kasumist (omahinna alandamisest saadavast üleplaaniilisest säästust) aga 40 %. Fondi eraldamine ei tohi ühtekokku ületada 5 % sovhoosi tootmispersonali tootmisplaani täitmisega korrigeeritud töötasufondist. Kuid liiduvabariigi põllumajandusministril on õigus suurendada seda ülemmäära erandjuhtumel kuni 10 %-ni.

Samuti on ministril õigus lubada erandkorras sovhoosifon-

di moodustamist (kas täies ulatuses või vähendatult) nendes majandites, kes mingil mõjuval põhjusel ei täitnud riigile antava toodangu tootmise ja realiseerimise nomenklatuurset plaani.

Omahinnaplaan loetakse täidetuks siis, kui riigile antava ja müügikorralduste alusel realiseeritavate toodete kogutoodangu tegelik omahind tervikuna ei ületa plaanilist omahinda.

Üleplaanilise kasumi (omahinna alandamisest saadava üleplaanilise säästu) kindlaksmääramisel võetakse sovhoosifondi moodustamisel arvesse üksnes see kasum, mis on saadud sovhoosi enda hea töö tulemusena. Väliste tegurite (hindade muutumine, transporditariifide alandamine jt.) mõjul saadud üleplaaniline kasum (-sääst) ei tule sovhoosifondi moodustamisel arvesse. Kui väliste, sovhoosist mittesõltuvate tegurite mõjul saadav kasum ületab üleplaanilise kasumi, võetakse fondi moodustamisel aluseks siiski plaaniline kasum, mida ei vähendata.

Põllumajandusliku tootmise ja sovhoosides peetava arvestuse iseärasuste tõttu selgub lõplik kasum alles aasta kokkuvõtete tegemisel. Sellepärast toimub sovhoosifondi moostustamine või täiendamine ainult üks kord aastas - aastaaruande ja bilansi kinnitamisel. Fondi kinnitab liiduvabariigi põllumajandusminister. Aasta jooksul ei tehta mingisuguseid avansiivlisi eraldisi.

Sovhoosifondi vahendite kasutamise põhisuunad on riiklikult kindlaks määratud. 50 % vahenditest suunatakse tootmise laiendamiseks, uue tehnika ja eesrindlike kogemuste juurutamiseks ning sovhoosi elamufondi ehitamiseks ja remontimiseks väljaspool kapitaalmahutuste riiklikku plaani. Põhieesmärgiks on materiaalse ja tehnilise baasi (tootmis- kui ka elukondliku) tugevdamine.

Teine 50 % suunatakse töötajate kultuuriliseks ja elukondlikuks teenindamiseks, premeerimiseks, sanatooriumide ja puhkekodude tuusikute muretsemiseks ning ühekordseteks rahalisteks toetusteks. Eesmärgiks on töötajate materiaalse huvi-

tatuse tõstmine, paremate tootmistulemuste stimuleerimine.

Materiaalse stimuleerimise paindlikumaks läbiviimiseks võib sovhoosi direktor eraldada osa premeerimiseks määratud vahendeid osakondade ja farmide juhatajate käsutusse, kes neid kasutavad eesrindlaste premeerimiseks.

Sovhoosifondi eraldatud vahendite konkreetseks kasutamispilaaniks on eelarve, mille kinnitab direktor. Töötajate huvide paremaks arvessevõtmiseks kooskõlastatakse eelarve kohaliku ametiühingukomiteega.

Vahendite kasutamine toimub fondis olevate vahendite tegeliku olemi piirides. Mingisuguseid avansilisi kulutusi ei ole lubatud teha.

2. Majandi tugevdamise ja laiendamise fond.

Majandi tugevdamise ja laiendamise fond moodustatakse plaanilise jaotatava kasumi 16 %-lise ja üleplaanilise jaotatava kasumi 20 %-lise eraldise arvel. Selle eesmärgiks on võimaldada majandil materiaalse ja tehnilise baasi tugevdamist ja tootmise organiseerimist uute, progressiivsete vormide rakendamise, arendada omapoolset loomingulist initsiatiivi.

Fondi moodustamine toimub aastaaruande ja kasumi jaotamise kinnitamisel. Vahendid kantakse pärast seda, hiljemalt kuu aja jooksul vastavale sovhoosi erikontole riigipangas.

Majandi tugevdamise ja laiendamise fondi vahendite kasutamiseks koostatakse plaan, mille kinnitab liiduvabariigi põllumajandusminister. Vahendeid võidakse kasutada plaanivälis- teks (täiendavateks) kapitaalmahutusteks: tootmis- ja kultuuri- liste ja elukondlike hoonete ja ehitiste rajamisel ja remontimisel, uute abitootmisharude organiseerimiseks ja vanade laiendamiseks, põllumajandusmasinate, seadmete ja transpordivahendite soetamiseks, elektrifitseerimiseks, radiofitseerimiseks, telefoniseerimiseks, traktorite, kombainide ja autode taastamiseks, põhikarja formeerimise täiendavateks kulu- deks üleplaaniliste noorloomade viimise teel põhikarja koos- seisuga jmt. üritusteks.

Kapitaalehituse finantseerimine toimub fondi vahendeist siis, kui vastav ehitus on võetud kõrgemalseisva organisatsiooni poolt kinnitatud tiitelnimestikku ja kindlustatud vajaliku hulga vahenditega. Ehitamine peab seejuures toimuma antud sovhoosile sobivate tüüpprojektide alusel, millele on juurde lisatud sovhoosi direktori poolt kinnitatud finantseelarvelised arvestused.

Masinate, seadmete, ehitusmaterjalide, inventari jms. tasumine toimub hindade alusel, mis ei tohi ületada kohaliku tööstuse hulgihindu. Omatoodetud materjalid ja inventar tasutakse plaanilises omahinnas, kuid mitte kõrgemalt kohaliku tööstuse hulgihindadest.

Antud aastal kasutamata jäänud vahendid lähevad üle järgmisse aastasse.

3. Ministeeriumi kindlustusfond.

Ministeeriumi kindlustusfond luuakse nii plaanilise kui ka üleplaanilise jaotatava kasumi 30 % arvel. Fondi moodustamine on tingitud põllumajandusliku tootmise tugevast allutusest looduslike tingimuste mõjule. Ebasoodsate looduslike tingimuste tagajärjel tekkivad kahjud nõuavad tootmise normaalse kulgemise kindlustamiseks hüvitamist. Seda ei ole otstarbekohane teha riiklike tsentraliseeritud reservide arvel, mis võiks põhjustada nende killustamist. Otstarbekohasem on luua vastavad reservid liiduvabariikide põllumajandusministeeriumide juures.

Sovhoosid kannavad kindlustusfondi määratud vahendid üle liiduvabariigi põllumajandusministeeriumile, kes hoiab neid riigipangas vastaval erikontol. Sovhoosid, kes on stiihiliste õnnetuste tagajärjel saanud kahju, saavad kindlustusfondist vajalikkude abi. Kui hävinenud külvid jt. materiaalsed väärtused olid kaetud riigipanga krediidiga, siis kasutatakse fondi vahendeid pangalaenu tasumiseks.

4. Sotsialistliku võistluse premeerimise fond.

Parematele sovhoosidele määratakse Põllumajanduse alal Töötajate Ametiühingu Keskkomitee ja NSV Liidu Põllumajandusministeeriumi poolt sotsialistlikus võistluses saavutatud head töötulemuste eest igal kvartalil rahalised preemiad.

Premeerimise allikaks on premeeritud sovhooside üleplaaniline kasum või omahinna alandamisest saadav üleplaaniline sääst.

Preemiasummad kulutatakse sovhoosi juhtkonna poolt kooskõlastatult kohaliku ametiühingukomiteega eesrindlike töötajate premeerimiseks ja kollektiivi kultuur-elukondlikeks vajadusteks. Kui preemia ületab 2000 rubla, siis kasutatakse sellest kuni 70 % preemiate maksmiseks ja ülejääv osa (vähemalt 30 %) mitmesugusteks kultuurilisteks ja elukondlikeks vajadusteks. Väiksemate (alla 2000 rubla) preemiate puhul kulutatakse kogu summa töötajate premeerimiseks.

VI p e a t ü k k .

KÄIBEVAHENDID.

1. Käibevahendite struktuur.

Tootmise ja ringluse normaalseks kulgemiseks vajalike käibe- ja ringlusfondide, s. o. käibevahendite koosseisu ja struktuuri määravad sovhoosis kindlaks põllumajandusliku tootmise iseärasused.

Oma ülesannete järgi tootmisprotsessis jaotatakse sovhoosi käibevahendid tööstusettevõttele analoogiliselt nelja rühma.

I. Vahendid tootmisvarudeks, kuhu kuuluvad noorloomad ja

se kulud. Normatiivid ise on järgmised:

- a) jõusõöt ühe kuu vajaduse ulatuses;
- b) koresõöt 15 - 20 % ulatuses aastasest vajadusest;
- c) allapanu 15 % ulatuses aastasest vajadusest;
- d) mesilaste toitmiseks kasutatav mesi 5 kg iga pere kohta tarudes.

Kõik ülejäänud söödavarud, sealhulgas täies ulatuses kõik mahlakad söödad, kaetakse riigipanga lühiajalise krediidiga.

3. Seemned ja istutusmaterjalid kindlustatakse omakäibevahendite normatiiviga planeeritavale aastale järgneva aasta¹ täieliku vajaduse ulatuses järgmiselt:

- a) kevadkülviks kasutatav seeme ja istutusmaterjal kõikides sovhoosides;
- b) sügiskülviks kasutatav seeme nendes sovhoosides, kus taliviljad valmivad hiljem sügiskülvi agrotehnilistest tähtaegadest;²
- c) seemned ja istutusmaterjal puukoolidele kõigis sovhoosides;
- d) seemnekindlustusfond teraviljakultuuride seemne aastasest vajadusest 10 - 15 % ja mitmeaastaste heinte seemne 25-30 % ulatuses kõikides sovhoosides.

Omatoodetud seeme hinnatakse plaanilises omahinnas, ostetud seeme kehtivates ostuhindades. Mõlema juures võetakse arvesse veel kohaletoimetamise, töötlemise (konditsiooni viimise) ja säilitamise kulud.

4. Masinate remondiks kasutatavad materjalid ja varuosad kaetakse omakäibevahendite normatiiviga 5 % ulatuses traktorite ja 4 % ulatuses autode ning põllumajandusmasinate bilansilisest maksumusest planeeritava aasta alguseks. Progressiivsemate remondimeetodite juurutamiseks võidakse omakäibevahendite normatiiviga katta veel traktorite, autode ja põllumajandusmasinate mootorite, sõlmede ja agregaatide vahetusfond 1 %

¹ Planeeritava aasta lõpuks kehtestatud normatiiv peab kindlustama seemnevajaduse rahuldamise järgmisel aastal.

² Sellesse rühma kuuluvad ka Eesti NSV sovhoosid.

ulatuses nende bilansilisest maksumusest planeeritava aasta alguseks.

5. Kütteõli ja määrdeainete varud kaetakse omakäibevahendite normatiiviga 3,5 % ulatuses planeeritaval aastal selleks otstarbeks ettenähtud kulude summast.

6. Tahke kütuse (tootmisvajadusteks, kommunaalmajanduseks, gaasigeneraatoritele jne.) varud kaetakse omakäibevahendite normatiiviga planeeritava aasta kahe kuu vajaduse ulatuses.

7. Mineraalväetiste kohta kehtestatakse omakäibevahendite normatiiv 5 % ulatuses planeeritaval aastal selleks otstarbeks ette nähtud kulude summast.

8. Abiettevõtetes töödeldava põllumajandusliku tooraine varud kindlustatakse omakäibevahendite normatiiviga aastase tooraine vajaduse 3 % ulatuses.

9. Taara ja pakkematerjalid kaetakse omakäibevahendite normatiiviga nende aastase vajaduse 10 % ulatuses.

10. Jooksvaks remondiks ja ühiskondlikuks toitlustamiseks vajalikud varud tagatakse omakäibevahendite normatiiviga järgmiselt:

a) jooksvaks remondiks ja põhitegevuse muudeks vajadusteks määratud ehitusmaterjalid planeeritavale aastale eelnenud aastal selleks otstarbeks tehtud kulude 25 % ulatuses;

b) ühiskondlikuks toitlustamiseks vajalikud toiduainete varud planeeritava aasta ühe kuu vajaduste ulatuses.

11. Väheväärtuslike ja kiirestikuluvate esemete (maksumusega kuni 50 rubla ühiku kohta või kasutamise mitte üle ühe aasta, sõltumata maksumusest) ja muude materjalide varude soetamiseks kehtestatakse omakäibevahendite normatiiv protsentuaalselt maaviljeluse, loomakasvatuse ja tööstusliku tootmise planeeritava aasta tootmiskulude summast järgmiselt:

a) väheväärtuslike ja kiirestikuluvatele esemetele (kaasarvatult eririietus) kuni 3 %;

b) muudele materjalidele kuni 1 %.

B. Lõpetamata tootmine.

1. Eeloleva saagi saamiseks tehtavatest kuludest kaetakse omakäibevahendite normatiiviga nn. tulevase aasta saagi saamiseks tehtavad kulud. Viimased kujutavad endast:

- a) planeeritaval aastal järgmise aasta saagi saamiseks tehtavaid kulusid (sügisene mullaharimine, sügiskülv, seeme jne.) plaanilises omahinnas;
- b) eelmistel aastatel mitmeaastaste heinte külvide tegemiseks ja hooldamiseks jms. otstarbeks tehtud kulusid, ulatuses, mis ei kuulu kandmisele planeeritava aasta toodangu omahinda (sest osa toodangut saadakse veel planeeritavale aastale järgneval aastal).

Arvutuste läbiviimiseks võiks kasutada järgmist vormi:

T a b e l 11 .

Töötabel käibevahendite normeerimiseks taimekasvatuse lõpetamata tootmise kulude katteks.

Tööde ja kulude liigid	Mõõtühik	Maht (mõõtühikuteg)	Kulud ühikule (rbl., kop.)	Normatiiv (rbl.)
Sügisküünd	ha	1000	3,00	3000
Taliteraviljade külv teraks	ha	450	2,00	900
.				
jne.				
Kokku	x	x	x	27500

Eeltoodust näeme, et omakäibevahendite normatiiviga kaetakse kõik plaaniperioodile järgneva aasta saagi saamiseks tehtavad kulud. Need kulud kaetakse omakäibevahendite normatiiviga täielikult sellepärast, et nad esinevad praktiliselt nn. püsiva kuluna. Kui eelmisel aastal mahutatud vahendid vabanevad sügisel saagi koristamise tulemusel, siis algab paralleelselt sellega (sageli seoses kesaharimisega isegi varem)

nende uus mahutamine järgmise aasta saagi saamiseks.

Planeeritava (antud) aasta sisemuses sama aasta saagi saamiseks tehtavad kulud (kevadine mullaharimine, väetamine, seeme, külv, hooldamine jne.) on kuni saagi koristamiseni mahutatud samuti lõpetamata toodangusse. Kuid neid ei kaeta omakäibevahendite normatiiviga, sest kulude kasv toimub järkjärgult. Maksimumi saavutavad nad alles koristustööde perioodil, enne saagi salvestamist. Niisuguseid kulusid on otstarbekohasem katta riigipanga lühiajalise krediidiga.

2. Sovhoosidele kuuluvate põllumajanduslikku toorainet töötlevate ettevõtete, abiettevõtete, töökodade jt. lülide poolt lõpetamata toodangusse mahutatavad vahendid kindlustatakse omakäibevahendite normatiiviga järgmistel alustel:

- a) põllumajanduslikku toorainet töötlevad ettevõtted 4 % ulatuses aasta tootmiskulude eelarve summast;
- b) juustutööstuse ettevõtted toodangu laagerdamiseks ettenähtud 90 päeva ulatuses (90 päeva toodang plaanilises tootmisomahinnas);
- c) remonditöökojad 5 % ulatuses aasta tootmiskulude eelarve summast;
- d) metsavarumine 7 % ulatuses aasta tootmiskulude eelarve summast.

3. Tulevaste perioodide kulud kaetakse omakäibevahendite normatiiviga planeeritavale aastale eelnenud aasta lõppbilansis näidatud summas, välja arvatud riigipanga krediidiga kaetud osa.

c. V a h e n d i d k a u b a t o o d a n g u s .

1. Realiseerimiseks suunatavate põllumajandussaaduste valmistoodangu laovarude katteks kehtestatakse omakäibevahendite normatiivid järgmiselt:

- a) munadele, eeldades toodangu üleandmist iga 5 päeva tagant;
- b) kõõgiviljale 15 % ulatuses plaanilisest saagist.

Mõlemal juhul hinnatakse toodang normatiivi arvutamisel plaanilises omahinnas.

Teistele põllumajandussaadustele normatiivi ei kehtestata, sest eeldatakse nende kohest üleandmist varumisorganisatsioonidele.

2. Põllumajandussaadusi töötlevatele ettevõtetele kehtestatakse käibevahendite normatiivid valmistoodangu varude katteks järgmiselt:

- a) planeeritava aasta kaubatoodangu maksumuse (plaanilises tootmisomahinnas) 3 % ulatuses;¹
- b) piiritusetehastele 10 päeva toodangu mahu (plaanilises tootmisomahinnas) ulatuses;
- c) võitehastele 3 päeva toodangu mahu ulatuses (plaanilises tootmisomahinnas).

D. R a h a l i s e d v a h e n d i d j a v a h e n d i d a r v e l d u s t e s .

Sellest käibevahendite rühmast kuuluvad normeeritavate vahendite hulka kassa ja ostjad normaalse võlgnevuse ulatuses. Kõik ülejäänud käibevahendite elemendid (vahendid arvelduskontol, muud deebitorid jt.) kaetakse mitmesuguste eriallikate (kasumi, erifondide, kreditoorse võlgnevuse jt.) arvel.

1. Kassas olevad rahalised vahendid kaetakse omakäibevahendite normatiiviga põhjusel, et asudes riigipangast kaugemal vajavad sovhoosid suhteliselt suuremaid pidevaid kassajääke kui tööstusettevõtted. Normatiiv kehtestatakse plaanilisest töötasufondist lähtudes 0,2 % suuruses.

2. Sovhoositoodangu ostjatena esinevad põhiliselt riiklikud varumisorganisatsioonid, kes tasuvad neile üleantud toodangu eest kindlate hindade alusel. Tähtsamate toodanguliikide (piim, osalt liha) üleandmine toimub pidevalt. Kuid tasumist (eriti piima osas) ei ole ratsionaalne teostada iga päev. See tekitaks põhjendamatult palju väikesesummalisi arveldusoperatsioone. Otstarbekohasem on tasumist läbi viia kindlate ajavahemikkude tagant ning kindlustada sovhoosid vastaval ajavahe-

¹ Sama normatiiv kehtib muude abiettevõtete kohta.

mikul üleantud toodangu maksumuse ulatuses omakäibevahendite normatiiviga.

Selleks kehtestatakse omakäibevahendite normatiiv:

- a) realiseeritavale piimale 10 päeva jooksul üleantava toodangu maksumuse ulatuses (üleandmise hindades);
- b) realiseeritavale lihale 2 päeva jooksul üleantava toodangu maksumuse ulatuses (toodangu üleandmise hindades) samalinnaliste arvelduste puhul. Teiselinnaliste arvelduste korral suurendatakse normatiivpäevade arvu normaalse dokumentidekäibe (ostjate ja sovhoosi teenindavate pangaosakondade vahel) aja võrra.

Käibevahendite normeerimise ülalkäsitletud alused vastavad keskmistele tingimustele. Põllumajandusministeeriumil ja sovhooside trustidel on õigus kehtestada nende keskmiste normide piirides üksikutele sovhoosidele diferentseeritud normatiive. Diferentseerimise aluseks on sovhoosi asukoht, tootmisuund ja tootmistingimused. Diferentseerimine tuleb kooskõlastada vabariigi rahandusministeeriumiga.

Planeeritava aasta lõpuks kehtestatud (ministeeriumi või trusti poolt kinnitatud) omakäibevahendite normatiivi võrdlemine aasta alguse normatiiviga toob esile normatiivi juurdekasvu või vähenemise.

Oletame näiteks, et 1. jaanuariks 1961. a. kehtestatud käibevahendite normatiiv on 204150 rubla. 1961. a. kohta läbi viidud normeerimise tulemusena saadi uueks normatiiviks 207700 rubla. Normatiivi juurdekasv on seega 3550 rubla. Normatiivi vähendamisel (ei ole seoses tootmise kiire kasvuga tüüpiline) jaotab kõrgemalseisev organisatsioon vastavad vahendid ümber süsteemisiseselt. Normatiivi juurdekasvu korral toimub juurdekasvu katmine mitmesuguste allikate arvel.

Käibevahendite normatiivi juurdekasvu katteallikateks on:

- 1) püsivpassivate (minimaalne töötasu võlgnevus töölilistele ja teenistujatele, võlgnevus sotsiaalkindlustuse maksete alal, eelseisvate kulude, s. o. puhkusetasude reserv) juurdekasv;

- 2) kasum;

- 3) käibevahendite süsteemisisene ümberjaotamine;
- 4) assigneeringud riigieelarvest.

Kõigi nende allikate osavõtt käibevahendite finantseerimisest määratakse kindlaks tulude ja kulude bilansiga. Esmajärjekorras kasutatakse ära püsivpassivate juurdekasv, seejärel oma kasum. Kui need allikad ei kindlusta juurdekasvu täielikku või õigeaegset katmist, siis võetakse appi vahendite süsteemisisene ümberjaotamine. Eelarvelised assigneeringud võivad käibevahendite normatiivi juurdekasvu katteallikana tulula kasutamisele alles viimases järjekorras siis, kui süsteemisiselised ressursid ei kindlusta vajalikku katet.

3. Käibevahendite plaaniline bilanss.

Käibevahendite normeerimine on käibevahendite planeerimise üheks osaks, millega määratakse kindlaks omakäibevahendite minimaalne vajadus planeeritava aasta lõpuks. Käibevahendite planeerimise terviklik protsess on omakäibevahendite normeerimisest sisult märksa laiaulatuslikum. Tema abil määratakse kindlaks normeeritavate käibevahendite täielik vajadus (nii normatiivi kui ka krediidi abil kaetav) ja selle katteallikad.

Vastav arvestus tehakse planeeritava aasta iga kvartali lõpuks. Planeerimine kvartalite järgi on vajalik põllumajandusliku tootmise hooajalisusest tingitult, sest hooajalisus põhjustab aasta sisemuses käibevahendite vajaduse olulisi muutusi. Riigipank aga krediteerib soovhoose kvartalite krediidiplaanide alusel. Käibevahendite vajaduse planeerimine kvartalitele on seega aluseks krediidivajaduse õigele kindlaksmääramisele.

Käibevahendite vajaduse terviklik planeerimine toimub käibevahendite plaanilise bilansi abil. Vastav bilanss koostatakse aasta kohta kui ka igaks kvartaliks. Käibevahendite plaanilise aastabilansi alusel planeeritakse käibevahendite vajadus aasta lõpuks, võrreldakse seda kehtestatud normatiiviga ja tuletatakse plaaniline krediidivajadus. Kvartali plaanilistes bilanssides teostatakse vastavad arvutused iga kvartali lõpuks. Aastabilanss koostatakse soovhoosi tootmis-finantsplaani koostisosa.

na. Kvartalibilansid koostatakse kõrgemalseisva organisatsiooni poolt ja esitatakse sovhoosile hiljemalt planeeritava kvartali esimesel kuul (nn. direktiivne bilanss). Kvartalibilansis antakse sovhoosile ka omakäibevahendite normatiiv vaadata kvartali lõpuks. Normatiivi töötab välja samuti kõrgemalseisev organisatsioon aasta lõpuks kehtestatud normatiivist ning aasta sisemuses normatiivi juurdekasvu või vähendamist põhjustavatest teguritest lähtudes.

Valdavama osa omakäibevahenditest võtavad enda alla noorloomad ja nuumal olevad loomad ja taimekasvatuse lõpetamata tootmine. Seega sõltub normatiivi aastasisene muutumine (harilikult juurdekasv) eelkõige aastasisesest karjakäibest (noorloomade ja nuumal olevate loomade arvu suurendamisest ja põhikarja üleviimisest) ning järgmise aasta saagi saamiseks tehtavate põllutööde tähtaegadest ja ulatusest (mahu suurenemisest võrreldes eelmise aastaga).

Alljärgnevalt esitame käibevahendite plaanilise bilansi põhimõttelise skeemi aasta kohta. Analooiliselt koostatakse ka kvartalibilansid.

T a b e l 1 2 .

Sovhoosi käibevahendite plaaniline bilanss.

1. jaanuariks 1962. a.

(põhimõtteline skeem).

(andmed tinglikud).

Rea nr.	Artiklid	Mõõt-ühik	Kogus	Hind /rbl./ kop./	Summa /rbl./		
					Osa-line	Kokku	Sellest: normatiiv
1	2	3	4	5	6	7	8
	<u>Aktiva</u>						
	<u>Taimekasvatuse lõpetamata toodang</u>						
1.	Sügiskünn	ha	1000	3,00	3000	27500	27500
2.	Taliviljade külv teraks	ha	450	2,00	900		
...							
17.	Muud lõpetamata põllutööd	rbl.	-	-	-		

Tabel 12 järg.

1	2	3	4	5	6	7	8
	<u>Noorloomad ja loomad nuumal</u>						
	<u>Noorveised ja veised nuumal</u>						
20.	1959.a. sündinud	pead	100	189	18900	} 40500	40500
21.	1960.a. sündinud	"	150	119	17850		
22.	1961.a. sündinud	"	250	15	3750		
23.	Täiskasvanud noorveised	"	-	-	-		
∴							
	<u>Seemned ja istutusmaterjalid</u>						
47.	Suviteraviljad	ts	1500	5	7500	} 30100	30100
48.	Suviteravilja kindlustusfond	"	150	5	750		
∴							
61.	Metsakultuuride seemned	"	-	-	-		
	<u>Söödad</u>						
62.	Omatoodetud söödateravili	"	8000	4	32000	} 50900	6200
∴							
74.	Muud söödad	rbl.	x	x	1000		
∴							
94.	Käibevahendite äravõtmine	rbl.	-	-	-	-	-
	Kokku aktiva	rbl.	x	x	x	252400	207700
	<u>Passiiva</u>						
1.	Omakäibevahendite plaaniline seis 1. I 1961.a.	rbl.	x	x	x	198200	198200
2.	7 päeva töötasufond	"	x	x	x	3850	3850
3.	Plaanilised riigipanga laenud	"	x	x	x	44700	x
4.	Eelseisvate maksete reserv	"	x	x	x	2500	2500

T a b e l 12 järg.

1	2	3	4	5	6	7	8
5.	Assigneeringud käibevahendite normatiivi juurdekasvuks	rbl.	x	x	x	3150	3150
	Kokku passiva	rbl.	x	x	x	252400	207700

Käibevahendite plaaniline bilanss koosneb aktiva ja passiva poolest. Aktiva poolel näidatakse ära käibevahendite vajadus koos tema kujunemist mõjutavate põhiliste teguritega. Üldise vajaduse hulgast tuuakse eraldi välja normatiiviga kaetav osa. Vahe (7-8) moodustab krediidiga kaetava osa.

Käibevahendite vajaduse arvutamine tema üksikelementide (sügisküünd, 1960. a. sündinud nuumal olevad noorveised, suviteravilja seeme jt.) lõikes toimub tootmis-finantsplaani vastavate näitajate alusel. Tootmis-finantsplaani vastavatest tabelitest võetakse planeeritava aasta lõpuks ettenähtud tööde mahud ja varude seisud. Need korrutatakse hinnaga (maksumusega), mille tulemusena saadakse käibevahendite vastava üksikelementi vajadus planeeritava aasta lõpuks. Tulemus märgitakse käibevahendite plaanilise bilansi veergu 6.

Nii näiteks saadakse noorveiste plaaniline arv (vanuserühmade lõikes) 1. jaanuariks 1962. a. 1961. a. tootmis-finantsplaani tabelist "Karjakäive". Ühe looma maksumus (hind) saadakse kahe kulukomponendi alusel. Esimeseks osaks on algmaksumus eelmisest aastast ületuleku momendil, mis saadakse aastaaruande alusel (näiteks 1959. ja 1960. aastast ületulnud noorloomade kohta). Samal aastal sündinud noorloomade algmaksumuseks on nende omahind sündimise (vasikad) või võõrutamise (pörsad, varсад, lambatalled) momendil. Teiseks osaks on planeeritaval aastal tehtavad ülalpidamiskulud, mis saadakse tootmis-finantsplaani vastavate kalkulatsioonitabelite alusel.

Ühesuguse majandusliku sisuga käibevahendite elementide liitmise tulemusena saadakse käibevahendite vajadus ühesisulistele rühmade läbilõikes. Viimaseid võrreldakse normatiiviga, mil-

le tulemusena määratakse kindlaks vastava rühma krediidivajadus.

Aasta lõpu seisuga koostatud käibevahendite plaanilises bilansis väljatoodud käibevahendite vajadus kaetakse põhilises osas omakäibevahendite normatiiviga (vt. käibevahendite normeerimise alused). Krediidit esineb seal peamiselt sõrdavaru kätteallikana, mis on sellel ajamomendil kehtestatud normatiivist märksa kõrgemad.

Kõikide käibevahendite elementide ja rühmade liitmise teel saadakse aktiiva poole kokkuvõttena käibevahendite koguvajadus ning sellest normatiiviga kaetav osa.

Käibevahendite plaanilise bilansi passiva poolel tuuakse välja kätteallikad. Kõigepealt võetakse arvesse omakäibevahendite plaaniline seis planeeritava aasta alguseks. Kuna sovhoosi käibevahendite planeerimine toimub üldreegli järgi planeeritava aasta alguses, siis, kui on olemas ka tegelikud seisud, näib olevat loogilisem lähtuda käibevahendite tegelikust seisust. Kuid tegelikust seisust ei lähtuta siiski järgmisel põhjusel.

Sovhooside tootmis-finantsplaanid peavad olema kooskõlas riigieelarvega. Eriti kehtib see eelarvega otseses seoses olevate osade, sealhulgas ka käibevahendite juurdekasvu kohta. Riigieelarve projekt koostatakse ja riigieelarve kinnitatakse tavaliselt enne planeeritava aasta algust. Sellepärast lähtutakse tema koostamisel, sealhulgas ka sovhooside käibevahendite normatiivi juurdekasvu kätteallikate planeerimisel, plaanilistest (loodetavatest) andmetest. Vastavad plaanilised andmed tuleb sellepärast jätta kehtima ka sovhooside finantsplaanides ehkki tegelikud andmed võivad olla samuti teada.

Omakäibevahendite plaanilise (loodetava) ja tegeliku seisuga kooskõlastamine toimub eraldi. See viiakse läbi pärast sovhooside aasta töötulemuste läbivaatamist liiduvabariigi ministrite nõukogu poolt. Kui omakäibevahendite tegelik seis planeeritava aasta alguseks ületab samaks ajamomendiks planeeritud seisuga, siis võetakse üleliigsed käibevahendid riigi-

eelarvesse (või arvestatakse planeeritava aasta juurdekasvu katteks). Kui tegelik seis on planeeritud seisust väiksem, siis määrab ministrite nõukogu kindlaks puudujäägi katteallikad. Sovhooside tootmis-finantsplaanides need operatsiooni-
nid ei kajastu.

Omakäibevahendite plaanilise seisuga (1. I 1961.a.) kindlaksmääramine toimub skeemi kohaselt:

1. Omakäibevahendite olem (ilma püsivpassivaid arvestamata) kinnitatud aastaaruande alusel seisuga 1. I 1960. a.	190 000
2. Suurenemine 1960. aastal:	
a) Oma kasumi arvel	-
b) Saadakse teistelt majanditelt	1 700
c) Saadakse riigieelarvest omakäibevahendite normatiivi juurdekasvuke	6 500
3. Kokku suurenemine (a + b + c)	8 200
4. Vähenemine 1960. aastal:	
a) Antakse teistele majanditele	-
5. Kokku vähenemine	-
6. Omakäibevahendite plaaniline olem (ilma püsivpassivaid arvestamata) seisuga 1. I 1961. aastal (1 + 3 - 5)	198 200

Püsivpassivaid ei võeta antud juhul käibevahendite olemi määramisel arvesse sellepärast, et nad kajastuvad erikirjetes (käibevahendite plaanilise bilansi passiva read 2 ja 4) oma täissuuruses (mitte juurdekasvuna).

Omakäibevahendite plaanilise olemi ja püsivpassivatega mittekaetud normatiivi osa, antud näites 3150 rubla, kaetakse vastavate assigneeringutega. Juurdekasvu erinevate allikate (oma kasum, teised majandid, riigieelarve) osatähtsus määratakse kindlaks tulude ja kulude bilansi koostamisel.

Käibevahendite plaanilise bilansi käsitlemisel tuleb silmas pidada seda, et temas ei tule otseselt esile omakäibevahendite normatiivi terviklik juurdekasv, vaid näidatakse üksnes

mitmesuguste assigneeringutega kaetav juurdekasv. (Meie näites 3150 rubla). Terviklik juurdekasv on eelnimetatust suurem püsivpassivate juurdekasvu võrra. Püsivpassivate juurdekasvu suurus ise ei ilmne plaanilisest bilansist, sest püsivpassivad tuuakse seal ära täissuuruses. Nii sisaldavad meie näites esitatud püsivpassivate summad (3850 ja 2500 rubla) endas juba 1961. aastaks planeeritud juurdekasvu.

Esspool (vt. lk. 59) nägime, et 1961. aastaks planeeritud omakäibevahendite normatiivi juurdekasv moodustas 3550 rubla. Sellest järeldub, et 1961. aastaks planeeritud püsivpassivate juurdekasv peab olema $(3550 - 3150) = 400$ rubla.¹

¹ Järelduse õigsuse kontrollimiseks võib kasutada järgmist seost: 1961. a. 1. jaanuari seisuga väljatoodud omakäibevahendite plaaniline olem (198200) on sama ajamomendi kohta kehtestatud käibevahendite normatiivist (204150) väiksem püsivpassivate $(3850 - 2500 - 400 = 5950)$ võrra. Vastav seos esineb ka tegelikult $(198200 + 5950 = 204150)$.

VII p e a t ü k k .

SOVHOOSIDE LÜHIAJALISE KREDITEERIMISE ALUSED.

1. Üldalused.

Eespool nägime, et hooajalistest kuludest ja kaubalis-materiaalsete väärtuste hooajaliste varude soetamisest tulevane käibevahendite vajaduse katavad sovhoosid riigipanga lühiajalise krediidiga.

Sovhooside krediteerimiseks vajaliku krediidisumma planeerivad igaks kvartaliks sovhoosidelt saadud krediidiarvelduste alusel tsentraliseeritud korras liiduvabariikide põllumajandusministeeriumid. Vastava krediidiavalduse esitavad nad NSV Liidu Riigipanga vabariiklikule kontorile. NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kinnitatud kvartali krediidiplaanides sovhoosidele ette nähtud krediidisumma teatatakse vabariiklikele põllumajandusministeeriumidele, kes selle jaotavad sovhooside vahel. Igale sovhoosile eraldatakse krediteerimisobjektide (taimekasvatuse lõpetamata toodang, loomakasvatuse hooajalised kulud, kaubalis-materiaalsete väärtuste ülenormatiivsed varud, hooajaline kahjum seoses kahjumit andva toodangu varajasema realiseerimisega) kohta krediidilimiidid. Enamik krediidilimiitide esineb nn. väljuva limiidina kvartali lõpuks. Nad määravad kindlaks krediidi maksimaalpiiri, mis võib planeeritavast kvartalist üle minna järgmise. Kui krediidivajadus kvartali sisemuses ületab krediidivajaduse kvartali lõpuks (näiteks IV kvartalil toimuva söödavarumisega seoses), siis võidakse määrata ka täiendavad sisekvartalilised krediidilimiidid.

Krediidi piirtähtajaks on 12 kuud. Konkreetsed tähtajad määratakse kindlaks käibevahendite käibe plaanilistest täht-
aegadest (näiteks ülenormatiivsete materiaalsete väärtuste
kasutamise plaanidest) lähtudes. Laenu tagatiseks on tulevane
toodang (hooajaliste kulude katteks antud laenudele) ja üle-
normatiivsete materiaalsete väärtuste jäägid.

Laenu väljaandmine toimub vastavalt tootmis-finantsplaa-
nis ettenähtud tööde ja kulude tegelikule täitmisele. Laenu
suurus määratakse iga kord kindlaks hooajaliste kulude tege-
mist ja ülenormatiivsete materiaalsete väärtuste kogunemist
näitavate õiendite alusel. Õiendid koostatakse sovhooside
poolt iga kuu esimese kuupäeva seisuga ja esitatakse pangale
hiljemalt seitsmendaks kuupäevaks. Sovhoosi nõudmisel võib lu-
bada laenu väljaandmist ka kuueteistkümnendaks kuupäevaks koos-
tatud õiendite alusel.

Kui krediidi kindlustatuse viimase õiendi alusel olid vas-
tavad krediteeritavad materiaalsed väärtused normatiivide pii-
rides ja puudus möödunud tähtpäevaga võlgnevus, siis annab
pank reguleerimise tähtpäevade vaheaegadel krediiti saanud
materiaalsete väärtuste ja loomade eest esitatud arvete tasumi-
seks. Sovhoosidele, kes esitavad õiendi üks kord kuus, annab
pank möödunud tähtpäevadega võlgnevuse puudumisel 16. ja 23.
kuupäeva vahel krediiti ka kuu esimese poole eest arvestatud
töötasu väljamaksmiseks.

Sovhooside poolt esitatud õiendite alusel toimuva laenu
väljaandmise ja reguleerimise juures suunatakse uus väljaand-
misele kuuluv laen esmajärjekorras nende varem väljaantud lae-
nude tasumiseks, kus puuduvad kindlustused. Edasi tasutakse
laenu, mille tasumise tähtajad on saanud. Ülejääv osa kan-
takse sovhoosi arvelduskontole.

2. Taimekasvatuse hooajaliste kulude krediteerimine.

Taimekasvatuse hooajalisteks kuludeks annab riigipank sov-
hoosidele krediiti: 1) taimekasvatuse otsesteks kuludeks (ala-
tes külvi ettevalmistustöödest, lõpetades saagi koristamisega),

2) traktorite, kombainide ja põllumajandusmasinate jooksvaks remondiks, 3) taimekasvatusele osanevateks tootmise ja sovhoosi üldkuludeks, 4) esimeses kvartalis ka eelmisest aastast ületuleva lõpetamata toodangu tegeliku ja plaanilise omahinna vahe katteks (aastaruande alusel), sest omakäibevahendite normatiiv on kehtestatud plaanilisest omahinnast lähtudes.

Kõiki ülalnimetatud kulusid vaadeldakse kui üht krediteerimisobjekti. Laen antakse välja vastavalt tegelikult tehtud töödele tabelis 13 toodud õiendi alusel.

Õiendi koostamiseks vajalikud andmed saadakse algdokumentidest (tööde vastuvõtu aktid, arvestuslehed jt.), tootmis-finantsplaanist (plaanilised hinded) ja aastaruandest (ületulnud lõpetamata toodangu tegeliku ja plaanilise omahinna vahe).

Traktorite ja põllumajandusmasinate jooksva remondi maksumus eraldatakse otsestest kuludest aasta tootmis-finantsplaanis esineva jooksva remondi maksumuse ja taimekasvatuse otseste kulude maksumuse suhete alusel. Näiteks: taimekasvatuse otsesed kulud 80 000 rubla, jooksva remondi maksumus taimekasvatuse otsestes kuludes 4 000 rubla. Jooksva remondi maksumuse osatähtsus taimekasvatuse otsestes kuludes (4 000: 80 000) on 5 % (vt. õiend rida 4).

Jooksva remondi kulude eraldamine ja eraldi real väljatoomine on vajalik sellepärast, et aasta esimesel poolel, eriti esimeses kvartalis on traktorite ja põllutöömasinate jooksva remondi kulude osatähtsus märksa suurem kui aasta kohta keskmiselt. Esimeses kvartalis tehakse remonti masinapargi korrastamiseks kogu eeloleva aasta tarbeks. Remondi häireteta kulgemise kindlustamine nõuab tema täielikku krediteerimist kuni aastaks ettenähtud plaanilise kulude mahu ulatuses.

Tootmise- ja sovhoosi üldkulude taimekasvatusele osaneva osa krediteerimine toimub üldreegli järgi niisuguse arvestusega, et iga kuu tehakse 1/12 aastaplaanis ettenähtud kuludest. Kui kulude tegemine toimub ebaühtlaselt, tuleb selleks riigipangale esitada põhjendatud arvestused, mis on siis

Õiend maaviljeluse kulude kohta 1. aprilliks
(andmed tinglikud).

Krediteerimisobjekt	Mõõt- ühik	Tehtud tõid	Ühiku plaa- niline hin- ne (rbl.)	Tehtud tööde maksumus kokku (rbl.)
1. Mõõdunud kuul (märts- sis) tehtud tööd: äestamine	ha	1000	0,6	600
kultiveerimine ja äestamine	ha	133	1,5	200
teraviljakülv	ha	500	2,0	1000
Kokku	x	x	x	1800
2. Aasta algusest kuni 1. märtsini tehtud tööde plaaniline maksumus				600
3. Kokku jooksva aastal tehtud otseseid kulusid (1 + 2)				2400
4. Otsesesse kuludesse kantud jooksva remondi mak- sumus (5 % ulatuses)				120
5. Kokku riigipanga poolt krediteeritavad otsesed kulud (3 - 4)				2280
6. Aasta algusest kuni 1. aprillini mahakülvatud väetiste, taimekahjurite tõrjevahendite, istikute ja muude materjalide maksumus				-
7. Aasta algusest kuni 1. aprillini tehtud traktorite ja põllumajandusmasinate jooksva remondi plaanili- ne maksumus				1000
8. Tootmise- ja sovhoosi üldkulud				4000
9. Eelmisest aastast üle tulnud lõpetamata tootmise ja seennete tegeliku ja plaanilise omahinna vahe.				2300
Kokku maaviljeluse krediteeritavad kulud (5 + 6 + 7 + 8 + 9)				9580

aluseks ka krediteerimisele.

Taimikasvatuse hooajaliste kulude krediidi tasumise tähtsaja määravad kindlaks toodangu realiseerimise plaan realiseeritava toodangu osas ja tootmisvarudesse üleandmine majandisiseselt kasutatava toodangu (söödad jms.) osas. Viimasel juhul toimub laenu tasumine üldreegli põhjal hooajaliste söödaruude katmiseks saadava krediidi arvel.

3. Loomakasvatuse hooajaliste kulude krediteerimine.

Loomakasvatuse hooajalisteks kuludeks annab riigipank sovhoosidele krediiti: 1) produktiivloomade põhikarja hooajalisteks ülalpidamiskuludeks, 2) ülennormatiivsete noorloomade ja nuumal olevate loomade maksumuse katteks, 3) kulutatud söötade hooajalise kallinemise katmiseks, 4) jää varumiseks ja loomade suvelaagrite rajamiseks.

Produktiivloomade põhikarja hooajalised ülalpidamiskulud tulenevad sellest, et loomade ülalpidamine on aasta esimesel poolel (eriti laudaperioodil) kallim toodangu plaanilise omahinna alusel kindlustatavast kattest. Hiljem kaetakse need kulud suveperioodil saadava odavama enamtoodangu arvel.

Hooajaliste kulude suurus määratakse kindlaks tegelikult olemasolevale produktiivkarjale aasta algusest kuni arvestuse koostamise momendiks plaaniliste normide alusel tehtud kulude ja saadava plaanilise toodangu plaanilise omahinna vahena. Sealjuures krediteerib pank neid kulusid ainult siis, kui aasta lõpuks siiski on kindlustatud nende katmine omade vahendite arvel.

Arvestuste tegemisel võetakse arvesse otsesed kulud kui ka loomakasvatusele osanevad üldkulud. Kulutatud söötade maksumus määratakse kindlaks aasta keskmiste plaaniliste hindade (omahinna) alusel. Söötade hooajaline kallinemine krediteeritakse eraldi. Arvestuste teise poole moodustab nendelt loomadelt saadav plaaniline toodang¹ plaanilises omahinnas. Arves-

¹ Toodang võetakse plaanilisena sellepärast, et tegeliku toodanguga opereerimine asetaks söödsamasse olukorda toot-

tuste sisu selgitamiseks esitame näite.

Näide: Sovhoosis peeti esimeses kvartalis 400 lehma ja 100 emist. Selle aja jooksul tehti nende loomade ülalpidamiseks lehmadele 37 100 ja emistele 10 000 söödapäeva. Lehmade söödapäeva plaaniline omahind oli 70 kopikat, emistel 60 kopikat.

Tegelikult olemasolevale produktiivkarjale plaaniliste normide alusel tehtud kulud on seega järgmised:

Lehmadele 37 100 x 0,7 = 26 000 rbl.

Emistele 10 000 x 0,6 = 6 000 rbl.

K o k k u 32 000 rbl.

Tootmisplaani kohaselt nähti esimeses kvartalis ette saada toodangut järgmiselt: piima 1800 ts, vasikaid 200 pead, võrdepörsaid 500 pead, kõrvaltoodangu maksumus 500 rubla. Toodangu plaaniline omahind: piima tsentner ja sündinud vasikas 10 rubla, võrdepörsas 20 rubla.

Plaanilise toodangu maksumus on plaanilises omahinnas seega järgmine:

Piim 1 800 x 10 = 18 000 rbl.

Vasikad 200 x 10 = 2 000 rbl.

Võrdepörsad 500 x 20 = 10 000 rbl.

Kõrvaltoodang 500 rbl.

K o k k u . . . 30 500 rbl.

Krediteeritavad produktiivkarja hooajalised ülalpidamiskulud on seega (32 000 - 30 500) 1500 rubla.

Ülenormatiivsete noorloomade ja nuumal olevate loomade maksumuse katteks vajavad sovhoosid krediiti siis, kui nad ületavad loomakasvatuse arendamise plaani. Pank krediteerib selleks otstarbeks veiseid, sigu, lambaid, hobuseid, karusloomi ja linde. Krediteerimisele ei kuulu emasloomade juures

misplaani mittetäitvad halvasti töötavad sovhoosid. Plaanilise toodanguga opereerides saavad soodustuse osaliseks tootmisplaani ületavad sovhoosid.

olevad noorloomad, kellele tehtavad kulud arvestatakse kuni võõrutamiseni põhikarja kulude koosseisus.

Arvestuste teostamisel lubatakse sovhoose ülenormatiivsete loomade hulka kaasa arvata ka neid realiseeritud noorvõi nuumal olevaid loomi, kelle eest varumisorganisatsioonid ei ole veel tasunud. Kuid nende loomade maksumust vähendatakse vastavaks otstarbeks eraldatud käibevahendite normatiivi (vt. rahalised vahendid ja vahendid arveldustes p. 2b, lk.59) võrra.

Krediteeritavad loomad hinnatakse järgmiselt:

a) antud aastal sündinud noorloomad sündimisel (võõrutamisel) hinnatud plaanilises omahinnas. Juurdekasv lisatakse juurde tegeliku juurdekasvu ja selle plaanilise omahinna alusel. Loomade kohta, keda ei kaaluta (lambad, hobused, karusloomad) lisatakse juurdekasv juurde nende tegelikult tehtud söödapäevade ja söödapäeva plaanilise omahinna alusel;

b) eelmistel aastatel sündinud noorloomad tegelikus omahinnas aasta alguseks. Juurdekasv võetakse arvesse analoogiliselt punktis a märgitule;

c) ostetud loomad tegelikus maksumuses. Antud majandis toimunud juurdekasv võetakse arvesse analoogiliselt punktis a märgituga.

Krediidi saamiseks esitavad sovhoosid riigipangale tabelis 14 toodud õiendi.

Krediidi tasumine toimub kooskõlas ülenormatiivse jäägi vähenemisega. Krediit võib minna ühest aastast üle ka teise, kuid tingimuseks on liha realiseerimise ja noorloomade põhikarja üleviimise plaanide täitmine.

Kulutatud söötade hooajaline kallinemine esineb sovhoosides tavaliselt aasta esimesel poolel, mil kasutatud söötade tegelik omahind on kõrgem loomakasvatuse toodangu omahinna planeerimisel aluseks võetud aasta keskmisest söötade plaanilisest omahinnast.

Kallinemise kattteks vajaliku krediidi saamiseks esitatakse riigipangale tabelis 15 näidatud arvestus.

T a b e l 14 .

Arvestus noorloomade ja nuumal olevate loomade üle-
normatiivsete jääkide katmiseks vajaliku krediidi
kohta seisuga 1. V 1961. a.

(andmed tinglikud).

Loomaliik	Loomade arv	Loomade maksumus (rbl.)
1. Veised	500	50 000
2. Sead	1000	70 000
3. Lambad	400	6 200
4. Linnud	5000	10 000
Kokku . . .	x	136 200
Realiseeritud, kuid varumis-organisatsioonide poolt veel tasumata loomade maksumus (välja arvatud vastav normatiiv)	x	8 000
Üldse . . .		144 200
Arvatakse maha:		
a) kartoteek nr. 1 ja nr. 2 alusel veel tasumata loomad, arveta saadetised		-
b) kehtestatud normatiiv . . .	x	120 000
Ülenormatiivne tasutud jääk	x	24 200

T a b e l 15 .

Sõttade hooajalisest kallinemisest tuleneva kredidivajaduse arvestus seisuga

1. juuniks 1961.a.

(andmed tinglikud)

Sõdda liik	Aasta algusest kulumatut sõttade kogus (ts)	1 ts hind (rbl.)	Summa (rbl.)	Maksumus aasta keskmise hinna alusel		Hooajaline kallinemine (rbl.)
				1 ts hind (rbl.)	summa (rbl.)	
Sõttade ravili	1150	4,0	4600	3,25	3700	900
Hein . .	5000	1,0	5000	0,80	4000	1000
Silo . .	4000	0,4	1600	0,30	1200	400
Kokku	x	x	11200	x	8900	2300

Sõttade hooajaline kallinemine peab leidma katet aasta teisel poolel kasutatavate keskmistest hindadest odavamate sõttade arvel. Vastupidisel korral ei krediteeri pank sõttade kallinemist suuremas kui katet leidvas ulatuses.

Näide: Sovhoosi tootmiplan näeb ette kasutada aasta jooksul jõusõtta 4000 ts, sealhulgas 2000 ts eelmise aasta saagist ja 2000 ts antud aasta saagist kogumaksumusega 26 000 rubla, tsentneri keskmise plaanilise omahinnaga (26 000 : 4 000) 6,5 rubla. Antud aasta jõusõdda tsentneri plaaniline omahind on 4 rubla. Niisugusel korral on jõusõdda hooajaliseks kallinemiseks antava krediidi piirsumma $(6,5 - 4) \cdot 2000$ 5000 rubla.

Piima säilitamiseks vajalikku jääd varuvad sovhoosid talvel, loomade karjatamiseks vajalikke suvelaagreid rajavad aga kevadel. Omahinda kantakse vastavad kulud ühtlaselt - igas kuus $1/12$ aasta kulude eelarves selleks otstarbeks ettenähtud summadest. Kulude tegemise momendil kaetakse vastav vahe riigipanga lühiajalise krediidi abil. Pank krediteerib sovhoose nendeks otstarveteks vastavalt vajadusele, kuid mitte

rohkem kui 75 % tootmis-finantsplaanis nendeks kuludeks ette-
nähtud summadest. Krediidid tagastamine toimub vastavalt kulu-
de lülitamisele omahinda.

4. Materiaalsete väärtuste hooajaliste jääkide krediteerimine.

Tootmise hooajalisusest tingitult kuhjuvad sovhoosides
teatud perioodidel mitmesuguste materiaalsete väärtuste suu-
red ülenormatiivsed jäägid, mis kaetakse riigipanga lühiaja-
lise krediidiga. Selleks otstarbeks saavad sovhoosid kolme
liiki kredite: 1) söötade varumiseks; 2) naftasaaduste va-
rumiseks, 3) muude materiaalsete väärtuste (varuosad, remon-
dimaterjalid, väetised, mürkkemikaalid, kütus, ühiskondlikuks
toitlustamiseks kasutatavad toiduained, taara jne.) soetami-
seks. Söötade ja naftasaaduste krediteerimine toimub sealjuu-
res eraldi, vastavaks otstarbeks eraldatud käibe vahendite
normatiive (üksiknormatiive) arvesse võttes. Muude materiaal-
sete väärtuste krediteerimine toimub üheskoos, ühe koondnor-
matiivi (antud rühma koondatud materiaalsete väärtuste norma-
tiivide summa) alusel.

Riigipank krediteerib kõiki ülenormatiivseid söödavaru-
sid (kõikidele loomaliikidele varutatavad iga liiki söödad,
nii ostetud kui ka omatoodetud söödad),¹ Omatoodetud koresöö-
davarusid, mis ületavad aastase vajaduse ja kindlustusvaru
krediteeritakse tingimusel, et nende realiseerimine toimub
hiljemalt 5 kuu jooksul.

Söödad hinnatakse krediidivajaduse määramisel järgmiselt:
eelmisest aastast ületunud omatoodetud söödad hinnatakse te-
gelikus omahinnas;

omatoodetud söödad jooksva aasta toodangust hinnatakse plaan-
nilises omahinnas, kaasaarvatult töötlemise ja säilitamiskoh-
tadesse toimetamise kulud;

¹ Samadel asustel krediteeritakse allapanu.

ostetud söödad hinnatakse ostuhinnas, kaasaarvatult kohaletoimetamise kulud.

Pangale esitatavas õiendis näidatakse ära söödavarude maksumus, vastav normatiiv ja varem saadud krediit. Nende alusel määratakse kindlaks täiendavalt väljaandmisele kuuluv krediit. Omatoodetud söödad saadakse taimekasvatuse lõpetamata valmimise tulemusena. Sellepärast kasutatakse söödavarude katteks antavat krediiti esmajoones taimekasvatuse lõpetamata tootmise (söödatootmise) paigutatud laenude tasumiseks.

Söödavarude katteks antava krediidi tagastamine toimub vastavalt söötade kasutamise ja ülenormatiivsete jääkide vähenemise plaanile.

Naftasaaduste ülenormatiivsete jääkide krediteerimisel esineb söötadega võrreldes mõningaid iseärasusi. Eesmärgiks on luua sovhoosidele soodsad tingimused naftasaaduste ostmiseks, selleks et kindlustada põllumajandustehnika häireteta tööd.

Krediteerimisele kuuluvad kõik sovhoosis olevad naftasaadused, vaatamata sellele, kas nad asuvad ladudes või tankimispunktides. Viimased kuuluvad krediteerimisele siiski üksnes sel juhul, kui punkti kohta peetakse kulutamise ja jääkide arvestust.

Laenu väljaandmine toimub pangale esitatavas õiendis näidatud sovhoosi poolt tasutud ülenormatiivsete jääkide alusel. Kuid see võib toimuda ka reguleerimiste vahepealsel perioodil sovhoosile esitatud arvete tasumise teel.

Arvelemiseks samalinnaliste hankijatega (kohalike naftabaasidega) avab pank sovhoosile naftasaaduste allarvelduskonto. Sellele kontole kantud krediidisumma arvel tasutakse hankijate poolt esitatud maksenõuded või sovhoosi poolt välja antud limiteeritud tšekid. Teiselinnaliste hankijatega arvelemisel annab pank sovhoosidele krediiti akreditiivi avamiseks.

Saagi koristamise kõrgperioodil, 30-ne päeva jooksul alates koristustööde algusest, krediteeritakse naftasaadusi jt. koristustöödega seotud kulutusi soodustatud korras. Lae-

nu väljaandmine toimub siis koristustööde häireteta kulgemise huvides sõltumata omakäibevahendite normatiivi seisundist ja arvelduste olukorrast varem väljaantud laenude alal.

Muude materiaaalsete väärtuste (varuosad, väetised jt.) krediteerimine toimub tavalises korras (vt. söötade krediteerimine).

Peale eespool märgitud materiaaalsete väärtuste hooajaliste jääkide krediteerib riigipank samasugustel alustel ka realiseerimisele määratud, kuid pikemaajaliselt säilitatavaid kartuli- ja köögiviljavarusid. Kartul ja köögivilid hinnatakse plaanilises omahinnas, millele lisatakse plaaniliste normide alusel juurde säilitamiskulud.

Materiaaalsete väärtuste hooajaliste jääkide krediteerimisel on üheks tähtsamaks tööõiguseks laenu kindlustatuse kontroll.

Laenu kindlustatust kontrollitakse regulaarselt bilansside ja sovhooaside poolt pangale esitatavate jääkide seisunäitavate õiendite alusel. Vajaduse korral teostatakse kontrolli kohapeal raamatupidamise ja operatiivse arvestuse andmete ning jääkide ülevaatamise teel.

Kontrollimisel koondatakse andmed tabelis 16 toodud skeemi kohaselt.

Tabelist näeme, et kõik laenud on materiaaalsete väärtuste jääkidega täielikult kindlustatud. Sovhoosil on õigus täiendavale krediidile (90 200 - 71 200) 19 000 rubla suuruses summas.

T a b e l 16.

Andmed laenu kindlustatuse kohta 1. veebruariks
1961. a.

(andmed tinglikud).

(tuh. rbl.)

Krediteeritavad materiaalsed väärtused	Jää	Arvestatakse maha		Kindlus- tuse ülenor- matiivne jääk (2-3-4)	Võlgne- vus pangale plaani- liste laenude alal
	Jääk 4. II	norma- tiiv	tasumata ma- teriaalsed väärtused (kartoteegid nr.1, nr.2, arveta saade- tised jt.)		
1	2	3	4	5	6
Noorloomad ja loomad nuumal	180,0	180,0	-	-	-
Söödad	95,0	6,2	-	88,8	70,0
Varuosad ja re- mondimaterjalid	6,0	4,0	1,5	0,5	0,5
Kütus ja määrde- ained	3,0	2,5	0,2	0,3	0,2
Tahke kütus . .	2,1	1,2	0,4	0,5	0,5
Mineraalväetised	1,2	0,5	0,7	-	-
Toidusained . .	1,0	0,9	-	0,1	-
Kokku	288,3	195,3	2,8	90,2	71,2

5. Krediid muudeks tootmisvajadusteks.

1. Lamba- ja karusloomakasvatuse, seemnekasvatuse ja tehnilisi kultuure tootvatele sovhoosidele annab riigipank krediti kohapeal esmasele töötlemisele kuuluva toodangu jääkide kindlustusel. Toodang hinnatakse plaanilises omahinnas, millest on maha arvatud eelseisvad (veel tegemata) kulud. Laenu tähtaja määrab kindlaks töötlemise tehnoloogilise protsessi kestus.

Kui esmane töötlemine ei kesta üle ühe kuu, siis eespool

märgitud otstarbel eraldi krediiti ei anta, vaid pikendatakse töötlemise kestuse ajaks vastavat taime- või loomakasvatuse krediiti.

2. Riigipank krediteerib sovhoose ka abiettevtete ja põllumajandussaaduste esmase töötlemise kulude alusel. Laenu antakse lõpetamata toodangu, tootmisvarude ja tööstusliku inventari katteks põhitegevuse krediteerimisega samadel alustel.

3. Mesilaste pidamiseks saavad sovhoosid krediiti mesila ülalpidamiseks, kaasaarvatud tarude ja kärjeraamide jooksev remont, mesilaste toitmiseks kasutatava sühkrü ülenormatiivsete varude soetamiseks, kärgede ja tarude soetamiseks realiseeritavatele mesilasperedele.

4. Kalakasvatust arendavad sovhoosid saavad laenu kalamaimude ostmiseks ning püüniste ja vajaliku inventari soetamiseks.

5. Mõnikord vajavad sovhoosid krediiti seoses hooajalise kahjumiga, mis kujuneb plaanilist kahjumit andva toodangu realiseerimisest enne kasumit andva toodangu realiseerimist. Laenu antakse tähtajaks kuni vastav kahjum kaetakse kasumit andva toodangu realiseerimisest saadavate sissetulekute arvel.

Laenu saamiseks esitab sovhoos pangale arvestuse, milles näidatakse kõigi (nii kahjumit kui ka kasumit andva) realiseeritud toodangu liikide kohta realiseeritud kogused, plaanilised omahinnad ja realiseerimishinnad. Krediidisumma määratakse plaanilise realiseerimishinna ja plaanilise omahinna vahena ulatuses, mis ei ole leidnud katet kasumit andvalt toodangult saadud kasumiga.

6. Tähtsal kohal on sovhooside krediteerimisel uue tehnika juurutamiseks ja tootmistehnologia täiustamiseks antav laen. Laenu antakse niisugusteks üritusteks, mis ei ole ette nähtud kapitaalmahutuste plaanis ning ei ole seotud uusehituste või ettevõtete rekonstrueerimisega. Tasumise piirtähtajaks on kaks aastat, kusjuures tasumine peab toimuma vastavate tööde läbiviimisest saadava majandusliku efekti (kasumi, säästu) arvel.

Laenu antakse järgmisteks üritusteks:

a) uute, enam täiuslikumate seadmete soetamiseks, valmistamiseks ja monteerimiseks; vanade seadmete lahtimonteerimiseks;

b) abitööde mehhaniseerimiseks, spetsiaalsete transportvahendite soetamiseks;

c) aedade, istanduste ja juurviljapõldude kastmise ja niisutamise mehhaniseerimiseks;

d) väetiste (turba, lubja jms.) tootmiseks;

e) teravilja puhastamise, sorteerimise ja kuivatamise tööde mehhaniseerimiseks, toodangu laadimistöode mehhaniseerimiseks;

f) mitmesuguste täiustuste tegemiseks põllumajandusmasinatele ja seadmetele, mis võimaldavad parandada mullaharimist, vähendada koristuskadusid, alandada töö- ja materjalide kulu;

g) loomakasvatustes söötade ettevalmistamise, vee- ja varustamise mehhaniseerimiseks ja sõnniku koristamise mehhaniseerimiseks;

h) puuvilja, marjade ja köögivilja töötlemise tsehhide rajamiseks;

i) ehitusmaterjalide tootmise mehhaniseerimiseks;

j) majandisest teede ja juurdepääsuteede remontimiseks.

Kui kulud ühele üritusele ei ületa 20 000 rubla, siis võib lubada laenu väljaandmist riigipanga oskonnajuhataja. Sovhoos esitab pangale vastavad arvestused, kus näidatakse kulude suurus ürituse tasuvus ja laenu tagastamise tähtajad.¹ 20 000 - 100 000 rubla suuruse kulude mahu puhul otsustab laenu väljaandmise riigipanga vastava kontori juhataja ja üle 100 000 rubla korral NSVL Riigipanga juhatus.

Laenu võib saada arveldusdokumentide tasumiseks, tehingutesse paigutatud omavahendite (transportikulud, materjalid, töötasud jms.) taastamiseks ja töötasu väljamaksmiseks väljaspool (üle) sovhoosile kinnitatud töötasufondi. Kulud töö-

¹ Arvestused kulude mahuga kuni 100 000 rubla kinnitab sovhoosi juhtkond, üle 100 000 rubla liiduvabariigi põllumajandusminister.

tasule ei tohi sealjuures ületada 40 % eelarvelistes arvestustes ettenähtud kulude kogusummast iga ürituse kohta eraldi võetuna.

Laenu tasumine toimub mitte hiljem kui 2 aasta jooksul arvates esimese laenu saamisest. Jooksva (ürituse läbiviimise) aastal toimub tasumine üritusest saadava üleplaani kasumi või säästu arvel. Järgmisel aastal kasutatakse selleks plaanilist kasumit ning vastav summa nähakse ette tulude ja kulude bilansis.

6. Mitteplaani laenud.

Plaani laenude kõrval annab riigipank sovhoosidele krediiti ka mitmesugusteks plaanis ettenägemata üritusteks ja otstarveteks, mille vajadus tekib tegeliku töö käigus.

Nendeks on:

- a) laenud ajutisteks tarvidusteks ladudes ja teel olevate materjalide, lõpetamata toodangu ja valmistoodangu üleplaani jääkide katteks, kui need ei ole kujunenud sovhoosi halva töö tagajärjel;
- b) teel olevate arveldusdokumentide tagatise seoses toodangu saatmisega teiselinnalistele ostjatele;
- c) akreditiivide avamiseks teiselinnalistelt hankijatelt saadavate saadetiste tasumiseks;
- d) sovhoosi voliniku käsutuses olevate erikontode avamiseks või täiendamiseks väljaspool sovhoosi teenindavat riigipanga osakonda;

VIII p e a t ü k k .

KAPITAALMAHUTUSED JA KAPITAALREMONT.

1. Kapitaalmahutuste finantseerimise üldalused.

Tootmise kiiretempolise edasiarengu aluseks on tugev materiaalne ja tehniline baas. Eesti NSV sovhooside materiaalne ja tehniline baas on viimase kümne aasta jooksul läbi teinud märkimisväärse kasvu. Seda iseloomustavad järgmised koondandmed.

T a b e l 17 .

Eesti NSV sovhooside materiaalse ja tehnilise baasi arengu põhinäitajad¹
(1950 - 1959).

Näitajad	1950.a.	1955.a.	1958.a.	1959.a.	Kasv % des (1950 = = 100)
Sovhooside arv ...	127	97	123	134	105
Külvipind (tuh.ha)	34,3	56,2	148,4	175,9	513
Põhivahendid (milj. rbl.) ²	20,7	41,7	79,2	95,8	462
Traktorite arv aasta lõpuks (15-hobujõulises arvestuses)	557	891	2601	3013	540
Teraviljakombainide arv aasta lõpuks...	24	43	430	473	1967

¹ vt. allikas 8.

² Uues hindade mastaabis.

Tabel 17. (järg)

Näitajad	1950.a.	1955.a.	1958.a.	1959.a.	Kasv %-des (1950=100)
Veoaute arv aasta lõpuks.....	279	387	1202	1463	525
Loomade ja lindude arv aasta lõpuks (tuh. peades):					
a) veised	22,9	31,6	66,1	86,0	376
sealhulgas lehmad	9,5	15,3	32,8	39,9	420
b) sead	33,2	45,6	107,7	134,9	407
c) linnud (täiskasvanud)	33,1	53,8	109,6	162,3	490

Materiaalse ja tehnilise baasi kasv on seotud ulatusliku kapitaal mahutusega. Ajavahemikus 1951.- 1959. a. tehti Eesti NSV põllumajanduses riiklikke kapitaal mahutusi 122,7 miljoni rubla¹ ulatuses (8). 1961. aastaks eraldatakse Eesti NSV riigieelarves kulusid põllumajanduse edasiarendamiseks 34,1 miljoni rubla suuruses summas. Koos riiklike põllumajandusettevõtete omavahenditega on nende kulude üldsumma aga 52,6 miljonit rubla, mis on 10 % rohkem 1960. aastaks kinnitatud summast (12).

Põllumajandusega seotud eelarvelistest assigneeringutest läheb suur osa sovhooside finantseerimiseks. Eesti NSV 1961.a. riigieelarves on selleks otstarbeks ette nähtud 15,1 miljonit rubla (12).

Sovhooside kapitaal mahutused koosnevad tootmis-, elu- ja kultuur-elukondlike hoonete ning ehitiste ehitamiseks, mitmeaastaste istanduste rajamiseks, maaparanduseks, traktorite, autode, põllumajandusmasinate ja inventari soetamiseks tehtavatest kuludest. Peale selle kuuluvad kapitaal mahutuste hulka veel põhikarja formeerimiseks tehtavad kulud. Oma eriseloomu

¹ Uues hindade mastaabis.

tõttu planeeritakse nad aga eraldi ning ei ole sellepärast üldise kapitaalmahutuste plaani koostisosaks.

Sovhoosi kapitaalmahutuste aastaplaan ja finantseerimise allikad määratakse kindlaks tema kõrgemalseisva organisatsiooni (ministeeriumi, trusti) poolt lähtudes rahvamajandusplaanis ettenähtud ülesannetest. Kapitaalmahutuste finantseerimise allikateks on omavahendid (amortisatsioonieraldised, kasum jt.) ning puudavas osas riigieelarvelised assigneeringud. Finantseerimine toimub riigipanga kaudu.

Kapitaalmahutuste finantseerimise aastaplaanid annab igale sovhoosile tema kõrgemalseisev organisatsioon nn. finantseerimislimiitide näol. Eriotstarbeliste kapitaalmahutuste üksteisest eraldamise eesmärgil (sihipärane printsibi süvendamine) antakse finantseerimise limiidid eraldi:

a) ehitus- ja montaažitööde (kaasaarvatud mitmeaastaste istanduste rajamine); b) traktorite, autode, põllumajandusmasinate jt. ehituse eelarvesse mittekuuluvate mittemonteeritavate seadmete soetamine; c) majandusliku inventari, kirjutusmasinate, arvutusmasinate, tulekaitsevahendite jms. seadmete soetamise kohta.

Kõik need plaanid on põhilise sisu ja vormi poolest üksteisega analoogilised, mistõttu esitame näitena kapitaalehituse (ehitus- ja montaažitööde) finantseerimise aastalimiidi põhimõttelise skeemi (vt. tabel 18).

Finantseerimise limiit koostatakse sovhoosi kõrgemalseisva organisatsiooni poolt aasta kohta kvartalite kaupa ning saadetakse sovhoosile ja teda finantseerivale riigipanga osakonnale.

Kapitaalmahutuste kogusumma (rida 6) on toodud näites 50 000 rubla, millest finantseerimise limiidiga (rida 3) kaetakse 47 600 rubla. Kapitaalmahutuste kogusumma ja finantseerimise limiidi summa vahe 2 400 rubla suuruses summas tuleneb sisemiste ressursside mobiliseerimisest (rida 4) käibevahendite (ehitusmaterjalide jääkide, debitoorse võlgnevuse) vähenemise arvel ja ehitusmaksumuse alandamisest saadavast säästust ning plaanilisest kasumist (rida 5). Nimetatud alli-

T a b e l 18 .

Sovhoosi kapitaalehituse finantseerimise
aastalimiit 1961. aastaks
(vorm 5. põhimõtteline skeem)

(rublades)

Allikad	aasta limiit	sealhulgas kvartalis			
		I	II	III	IV
1. Eelarvelised assig- neeringud	38000	1000	17800	18000	1200
Eelarveliste assig- neeringute kasvav (kvartali) kokkuvõ- te)	-	1000	18800	36800	38000
2. Omavahendid (mahu- tused)	9600	1500	2200	2900	3000
sealhulgas:					
a) amortisatsioon..	4600	1000	1200	1400	1000
b) kasum	5000	500	1000	1500	-
3. Finantseerimise li- miidi summa (1+2)..	47600	2500	20000	20900	4200
Finantseerimise limi- di kasvav (kvartali) kokkuvõte	-	2500	22500	43400	47600
4. Sisemiste ressursi- de mobiliseerimine:					
Kokku (mobiliseerimine +, immobiliseerimine -)...	+1000	1000	-	-	-
sealhulgas käibeaktivad (kasv +, vähenemine -)	-1000	-1000	-	-	-
5. Säät ehitusmaksu- muse alandamisest ja plaaniline aku- mulatsioon	1400	200	500	500	200
6. Kapitaalmahutusteks suunatavate vahendi- te kogusumma (3+4+5)	50000	3700	20500	21400	4400

kad ei akumuleeru rahalises vormis, vaid kujutavad endast ko-
hapeal saavutatavat kokkuhoidu ja olemasolevate materjalide
(ka debitoorse võlgnevuse) jääkide vähenemist. Sellepärast ei

arvata neid ka finantseerimise limiidi (ehituseks suunatavate uute vahendite) hulka.

Ülalkäsitletud põhimõtete kohaselt koostatakse finantseerimise limiidid ka punktides b ja c märgitud kapitaalmahutusteks. Majandusliku inventari, kirjutusmasinate jms. (punkt c) soetamiseks ettenähtud finantseerimise limiidi koostamisel esineb see iseärasus, et kätteallikana ei tule arvesse amortisatsioon. Viimane kasutatakse täielikult ära punktides a ja b märgitud kapitaalvahutusteks.

Kapitaalvahutuste häireteta finantseerimise kindlustamiseks on oluline, et sovhoosid mobiliseeriks selleks otsustavaks õigeaegselt ka omavahendid. Kehtiva korra kohaselt kannavad sovhoosid omavahendid (amortisatsioonieraldised, kasum) panka dekaadide kaupa, igakord 1/9 kvartaliplaanis ettenähtud summast.

Erandi moodustavad jällegi majandusliku inventari, kirjutusmasinate jms. finantseerimiseks kasutatavad omavahendid. Kui vastava inventari soetamine toimub ainult omavahendite arvel, siis tehakse seda otse arvelduskontolt. Kui finantseerimiseks kasutatakse ka riigieelarvelisi assigneeringuid, siis toimub kulutuste finantseerimine vastavalt eelarveliselt kontolt, kuhu sel juhul kantakse ka omavahendid. Omavahendite ülekandmine toimub eelarvelisele kontole igal kuul 1/3 ulatuses kvartaliplaanis ettenähtud summadest.

2. Põhikarja formeerimine.

Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamise üheks tähtsamaks teeks on loomade arvu suurendamine. Selleks kulutavad sovhoosid igal aastal suuri summasid põhikarja formeerimiseks. 1960. aastal suurenes näiteks Eesti NSV kolhoosides ja sovhoosides veiste arv 11 %, nendest lehm 8 %, sigade arv 30 % ja lindude arv 27 % võrra (1).

Kuid sovhoosid ei ole kasutanud siiani ära kõiki karja suurendamise võimalusi. 1960. aastal eraldati näiteks Eesti NSV sovhoosidele liidueelarvest lehmade ostuks 19

miljonit rubla, millest kasutati ära veidi üle 30 % (12).

Põhikarja formeerimise kulude hulka kuuluvad:

- a) sovhoosis üleskasvatatud ja põhikarja üleviidud produktiivtöö- ja karusloomade, lindude ning mesilasperede üleskasvatamise kulud;
- b) produktiivloomade ostu, kaasaarvatud kohaletoimetamise kulud;
- c) teistelt sovhoosidelt tasuta saadud täiskasvanud loomade kohaletoimetamise kulud.

Põhikarja formeerimise kulude finantseerimise allikaks on omavahendid ja riigieelarvelised assigneeringud. Omavahendite hulka kuuluvad: täiskasvanud tööloomade amortisatsioon; põhikarjast väljalangenud (välja arvatud hukkunud ja tasuta üleantud) produktiivloomade eest laekumine bilansilise maksumuse ulatuses; väljaprakeeritud tööhärgade jääkmaksumus (bilansiline maksumus miinus amortisatsioon); täiskasvanud tööloomade (väljaarvatud härjad) müügist saadud summad.

Põhikarja formeerimiseks ettenähtud omavahendid kantakse arvelduskontolt vastavale finantseerimiskontole riigipangas järgmiselt: tööloomade amortisatsioonieraldised kantakse üle kaks korda kuus, 5-ks ja 20-ks kuupäevaks, iga kord 1/6 kvartaliplaanis ettenähtud summast; kõik muud omavahendite laekumised iga 15 päeva tagant. Iga kuu 5-ks kuupäevaks esitab sovhoos riigipangale tegelikult põhikarja formeerimiseks eraldamisele kuuluvate omavahendite aruandelise summa. Avansina (amortisatsiooni arvel) rohkem makstud summad jäävad ette järgmiste maksete arvele, vähem makstud summad kuuluvad juurdemaksmisele.

Põhikarja formeerimise finantseerimise plaan koostatakse kõrgemalseisva organisatsiooni poolt ning antakse sovhoosile ja teda finantseerivale riigipanga osakonnale järgmise põhimõttelise skeemi kohaselt.

T a b e l 19 .

Sovhoosi põhikarja formeerimise finantseerimise
aastaplaan 1961. aastaks
(põhimõtteline skeem).

(rbl.)

Kulud ja finantseerimise allikad	Kokku aastas	sealhulgas kvartalid			
		I	II	III	IV
I. Kokku kulud põhikarja formeerimisele	60000	12000	24000	15000	9000
II. Finantseerimise allikad					
1. Riigieelarve	30000	6000	16000	7000	1000
Eelarveliste assigneeringute kasvav (kvartali) kokkuvõte	-	6000	22000	29000	30000
2. Tööloomade amortisatsioon	12000	3000	3000	3000	3000
3. Laekumine põhikarja realiseerimisest	18000	3000	5000	5000	5000
4. Põhikarja finantseerimiseks suunatavate vahendite kogusumma	60000	12000	24000	15000	9000
5. Finantseerimise limiidi kasvav (kvartali) kokkuvõte	-	12000	36000	51000	60000

Põhikarja üleplaanelise täiendamise allikana kasutavad sovhoosid tavaliselt põhikarjast väljaprakeeritud ja realiseeritud loomade eest saadud üleplaanelisi laekumisi.

Praktikas võib esineda ka juhtumeid, kus omavahendite laekumine põhikarja formeerimiseks toimub hiljem kulude tegemiseks vajalikust ajast. Niisuguse ajutise puudujäägi katmiseks on sovhoosil õigus saada riigipangalt lühiajalist krediiti. Laenu tasumise tähtajad kehtestatakse vastavalt omade vahendite laekumise plaanile, kuid niisuguse arvestusega, et laen oleks tasutud hiljemalt 1. detsembriks.

3. Kapitaalremont.

Põhifondide taastamiseks ja pidevas töökorras hoidmiseks tehakse sovhoosides süstemaatiliselt kapitaalremonti, mida finantseeritakse selleks otstarbeks eraldatud amortisatsiooniarvel. Osaliselt võib kapitaalremondi, eriti elamute kapitaalremondi finantseerimine toimuda ka sovhoosifondi arvel.

Kapitaalremondiks eraldatud amortisatsioonieraldised on sovhoosi direktori käsutuses. Nende sovhoosidevaheline ümberjaotamine võib toimuda üksnes liiduvabariigi põllumajandusministri loal. Eelmisel aastal kasutamata jäänud amortisatsioonieraldised kasutatakse ära järgmisel aastal. Eelmisel aastal katmata jäänud kapitaalremondi kulud (sisuliselt on see finantsdistsipliini rikkumine) kaetakse järgmise aasta amortisatsiooniarvel. Kokku võib kapitaalremondi kulusid teha selleks otstarbeks eraldatavate vahendite (plaaniaasta eraldised kocs eelmisest aastast ületuleva vaba jäägiga) hulga piires.

Kapitaalremondi mahu selgitamiseks koostatakse sovhoosis remonti vajavate objektide nimekiri, kus määratakse ka iga objekti remondi maksumus. Kapitaalremondi maht peab olema kooskõlas kõrgemalseisva organisatsiooni poolt kinnitatud kapitaalremondi finantseerimise aastaplaaniga. Viimane koostatakse tabelis 20 näidatud skeemi kohaselt.

Eespool toodud näidisanndmete järgi on planeeritaval aastal võimalik kulutada kapitaalremondiks 13 000 rubla, mis koosneb plaanilistest amortisatsioonieraldistest ja eelmisest aastast ületulevast amortisatsioonifondi jäägist.

Selle summa arvel tuleb esmajärjekorras katta eelmisel aastal lõpetamata ja amortisatsioonifondiga katmata kapitaalremont, mille tulemusena jääb vaba amortisatsioonifond 11 200 rubla suuruses. See summa on 1961. a. planeeritava kapitaalremondi (väljaarvatud sovhoosifondi ja majandi tugevdamise fondi arvel tehtav remont) maksimaalpiiriks, finantseerimise limiidiks.

Sovhoosi kapitaalremondi finantseerimise aasta-
 plaan 1961. aastaks
 (põhimõtteline skeem).

Rea nr.	Artiklid	Summa (rbl.)
1.	Kapitaalremondiks tehtavate amortisatsioonieraldiste plaan	12 600
2.	Kapitaalremondi amortisatsioonifondi jääk 1. jaanuariks 1961. a. (algbilansi järgi) . .	400
2a.	-
3.	Kokku vahendid kapitaalremondiks (1+2+2a) . .	13 000
	Kapitaalremondi kulud 1. jaanuariks 1961. a. (algbilansi järgi)	
4.	a) lõpetatud, kuid amortisatsioonieraldistega katmata	-
5.	b) lõpetamata kapitaalremont	1 800
6.	kokku (a+b)	1 800
7.	Kapitaalremondi plaan 1961. aastal (finantseerimise limiit) (3-6)	11 200
8.	sealhulgas ehituste ja hoonete kapitaalremont	3 600
9.	Vahendite jääk kapitaalremondi erikontol 1. jaanuariks 1961. a. (algbilansi järgi) . .	1 100
10.	Sääst hoonete ja ehitiste kapitaalremondi maksumuse alandamisest ¹ (vastav % rida 8 summast)	200
11.	-
12.	Amortisatsioonieraldiste pankas sissemaksmise plaan 1961. a. (7-9, 10, 11)	9 900

Planeeritud kapitaalremondi mahu hulgast tuleb eraldi välja tuua ehitiste ja hoonete kapitaalremont (3 600 rubla). Viimase eraldi väljatoomine on vajalik sellepärast, et majanduslikul teel tehtava kapitaalremondi puhul planeeritakse

¹ Real 10 näidatud sääst kuulub samuti sissemaksmisele amortisatsioonikontole riigipangas, kuid on ette nähtud kullutada seadmete moderniseerimiseks.

tema alusel kapitaalremondi maksumuse alandamine (vt. tabel 20 rida 10). Maksumuse alandamise summa määratakse kindlaks kõrgemalt poolt kehtestatud maksumuse alandamise protsendi abil.

Lõpuks määratakse kindlaks planeeritava aastal kapitaalremondi erikontole kandmisele kuuluvate vahendite summa. See saadakse kapitaalremondi amortisatsioonifondi vahendite summa (13 000 rubla) alusel, millest lahutatakse kõigepealt planeeritava aasta alguses katmata olevad kapitaalremondi kulud (1 800 rubla). Viimane läheb kapitaalremonti paigutatud käibevahendite taastamiseks. Järelejäävast summast (11 200 rubla) lahutatakse ehitusmaksumuse alandamisest saadav sääst (200 rubla), sest see summa kasutatakse eriotstarbeliselt, seadmete moderniseerimiseks. Samuti lahutatakse ka planeeritava aasta alguses kapitaalremondi erikontol olev vahendite jääk, mis on juba erikontole kantud ega kuulu sellepärast teistkordsele kandmisele.

Kapitaalremondiks eraldatud amortisatsiooni kannavad sovhoosid riigipanka vastavale erikontole plaaniliste eraldistena kaks korda kuus, hiljemalt 15. ja 30. kuupäevaks. Kui iga kuu kohta langev plaaniline kapitaalremondi amortisatsioonisumma ei ületa 1 000 rubla, siis tehakse eraldisi üks kord kuus, hiljemalt 25. kuupäevaks.

Igakuulise aruandluse alusel, mis esitatakse pangale eelmise kuu kohta hiljemalt järgmise kuu 15. kuupäevaks, kontrollib pank plaaniliste eraldiste vastavust tegelikele. Vähem makstud summad nõutakse sisse arveltuskontolt, rohkem makstud summad tagastatakse arvelduskontole või arvestatakse eelseisvate maksete katteks.

Kui kapitaalremondi aastane maht ei ületa 5 000 rubla, siis võib amortisatsiooni finantseerimine toimuda vahenditult arvelduskontolt ilma vastavat erikontot avamata. Sel juhul teostab vahendite kasutamise kontrolli kõrgemalseisev organisatsioon.

Kapitaalremondi vahendid kulutatakse plaanis ettenähtud otstarveteks. Vahendite kasutamise ring on võrdlemisi lai ja

ületab sisuliselt kapitaalremondi mõiste piirid. Põhiliselt võidakse kasutada kapitaalremondi vahendeid järgmisteks otsustarveteks:

- 1) hoonete, ehitiste, traktorite, autode, kombainide, tööpinkide ja mootorite kapitaalremont;¹
- 2) elamute ja administratiivhoonete ühendamiseks kanalisatsiooni, veevõrgu, gaasijuhtmestiku ja elektrivõrguga;
- 3) ahjukütte asendamiseks keskküttega ning selleks vajalike katlamajade ehitamiseks jne.

Liiduvabariigi põllumajandusministril on õigus kapitaalremondiks määratud amortisatsioonisummade sovhoosidevaheliseks ümberjaotamiseks. Kuid niisugust äravõtmist võib lubada siiski üksnes nendelt sovhoosidelt, kelle tööd see ei kahjusta. Kui kapitaalremondi läbiviimise vajadus tekib enne vajalike amortisatsioonieraldiste laekumist, siis kaetakse vastav vahe riigipanga lühiajalise krediidiga. Laen kantakse kapitaalremondi erikontole. Laenu tähtaeg määratakse panga ja sovhoosi omavahelisel kokkuleppel sõltuvalt amortisatsioonisummade laekumise ajast, kuid tingimusega, et tasumine peab toimuma samal kalendriaastal. Tasumine toimub kapitaalremondi erikontolt. Kui seal vahendeid ei ole, siis tasutakse arvelduskontolt, kuhu vastav summa hiljem taastatakse.

¹ Põllumajandusmasinate ja inventari remont arvatakse täies ulatuses jooksva remondi kuludesse ning ei kuulu kapitaalremondi hulka.

IX p e a t ü k k .

SOVHOOSI FINANTSPLAAN.

Eespool vaatlesime sovhoosi rahandusliku tegevuse üksikuid külgi, nende osa majandusliku tegevuse protsessis ning tutvusime rahandustöö organiseerimise ja planeerimise põhi- alustega.

Rahanduslik planeerimine on sovhoosi majandusliku planeerimise lahutamatuks koostisosaks. Tema abil määratakse kindlaks majandusliku tegevuse organiseerimiseks vajalike rahaliste ressursside suurus ja kätteallikad ning sellest tulenevad vahekorrad kõrgemalseisvate organisatsioonide, riigipanga ja riigieelarvega.

Rahanduslikuks planeerimiseks on sovhoosi tootmis-finantsplaani koosseisus taime- ja loomakasvatussaaduste omahinna kalkulatsioonid, rahaliste sissetulekute ja realiseerimistulemuste arvestus, käibevahendite plaaniline bilanss, põhi- karja formeerimise kulude ja kätteallikate plaan, lasteaedade ülalpidamiskulude arvestus, kaadri ettevalmistamise kulude plaan, elamu-kommunaalmajanduse eelarve, operatsiooniliste kulude plaan, kapitaalremondi finantseerimise plaan jmt. ise- seisvat või abistavat tähtsust omavad plaanid ja arvestused.

Neid kõiki ühendab ühiseks tervikuks sovhoosi finants- plaani keskseim osa - tulude ja kulude bilanss.

Sovhoosi tulude ja kulude bilanss koosneb kolmest põhi- lisest osast. Esimene osa "Tulud" kajastab kõiki põhi- kui ka kõrvaltegevusest saadavaid rahalisi sissetulekuid. Teine osa "Kulud" näitab ära planeeritava aastal tehtavad kulud ja

eraldised. Kolmas osa "Vahekord riigieelarvega" toob välja riigieelarvesse makstavad kasumieraldised ja riigieelarvest saadavad assigneeringud.

Nii nagu tööstusettevõttes, esineb ka sovhoosi tulude ja kulude bilansis põhiline bilansiline seos: kui tulud ületavad kulusid, siis maksed riigieelarvesse ületavad sama summa võrra assigneeringuid riigieelarvest ja vastupidi.

Tegelikkuses esineb käesoleval ajal suuremal määral vastupidine seos, kus kulud ületavad tulusid ning assigneeringud riigieelarvest ületavad sama summa võrra makseid riigieelarvesse. Niisugune seos tuleneb sellest, et sovhoosid maksavad riigieelarvesse ainult piiratud ulatuses kasumieraldisi, kuid riigieelarvest finantseeritakse neid väga mitmesugusteks üritusteks.

Tulude ja kulude bilanss koostatakse järgmise skeemi kohaselt (vt. tabel 21).

Tulude ja kulude bilansi koostamiseks kasutatavate algandmete ja bilansis esinevate seoste äranäitamiseks rühmitame ta alljärgnevalt üksikosadeks (vt. tabel 22).

Tabelist 21 näeme, et tööstusettevõtte tulude ja kulude bilansiga võrreldes erineb sovhoosi tulude ja kulude bilanss realiseeritavast toodangust saadavate sissetulekute ja realiseeritavale toodangule tehtavate kulude täieliku äranäitamise poolest. Tööstusettevõtte tulude ja kulude bilansis esineb teatavasti ainult tootmise finantstatulemus (kasum või kahjum).

Märgitud iseärasuse tagajärjel esineb bilansis korduv arvestus, mis kokkuvõtete tegemiseks tuleb kõrvaldada. Korduv arvestus esineb peamiselt amortisatsiooni näol. Amortisatsioon kantakse teatavasti tootmiskuludesse ning esineb kulude poole art. 1 koostises. Teistkordselt esineb amortisatsioon kulude koosseisus tema arvel tehtavate kapitaalvahetuste, põhikarja formeerimise, kapitaalremondi ja kõrgemal seisva organisatsiooni korraldusel aravõetavate amortisatsioonisummade kujul. Tasakaalu saavutamiseks kõrvaldatakse need kahekordselt arvestatud kulud kulude üldkokkuvõttest.

Sovhoosi tulude ja kulude bilanss.

Jrk. nr.	Artiklid	Summa (rbl.)	Jrk. nr.	Artiklid	Summa (rbl.)
<u>I. Tulud</u>					
1.	Sissetulek toodangu realiseerimisest	237 000	6.	Eraldised majandi tugevdamise ja laiendamise fondi	3 840
	sealhulgas kasum	37 000	7.	Kapitaaltööd	58 320
2.	Kasum majanduslikul teel tehtavatelt kapitaaltöödelt	650	8.	Uue tehnika juurutamise laenu tasumine ,	1 000
3.	Sääst majanduslikul teel tehtavatelt kapitaaltöödelt	750	9.	Seadmete moderniseerimine kapitaalremondi säästu arvel	200
4.	Püsivpassivate juurdekasv	400	10.	Kapitaalremont	11 200
5.	Laekumised põhivahendite ja põhikarja realiseerimisest	21 300	11.	Amortisatsioonisummade äravõtmine kõrgemalseisva organisatsiooni poolt	-
6.	Vanemate maksed lasteadeade ülalpidamiseks	350	12.	Põhikarja formeerimise kulud	60 000
7.	Kõrgemalseisvatelt organisatsioonidelt ülekantav amortisatsioon	-	13.	Muud kulud (trusti ülalpidamiseks)	-
8.	Sisemiste ressursside mobiliseerimine kapitaalehituses	1 000	14.	Operatsioonilised kulud	1 200
9.	Tulud elamu-kommunaalmajandusest	4 500	15.	Kaadri ettevalmistamise kulud	100
10.	Kõrgemalseisvatelt organisatsioonidelt ülekantav kasum	-	16.	Lasteadeade ülalpidamise kulud	2 500
11.	Sääst kapitaalremondist	200	17.	
12.	Amortisatsioonifondi jääk kapitaalremondiks	400	18.	
	Tulud kokku	266 550	19.	Elamu-kommunaalmajanduse kulud sealhulgas kahjum	6 500 2 000
	sealhulgas kasum	37 650	20.	
	Kulud ületavad tulusid	72 620		Kulud kokku	366 570
<u>II. Kulud</u>					
1.	Kulud realiseeritavale toodangule	200 000	Kulude üldsummast kaetakse ministeeriumi sisemuses ümberjaotatavate ja sovhoosi omavahenditega:		
	sealhulgas kahjum	-	a)	plaanilised kapitaaltööd amortisatsiooni arvel	4 600
2.	Omakäibevahendite juurdekasv	3 550	b)	kapitaalremont amortisatsiooni arvel	10 800
3.	Kasumi äravõtmine ümberjaotamiseks	10 000	c)	põhikarja formeerimine amortisatsiooni arvel	12 000
4.	Eraldised sovhoosifondi	960	d)	amortisatsioonisummade äravõtmine kõrgemalseisva organisatsiooni poolt	-
5.	Eraldised ministeeriumi kindlustusfondi	7 200		Kokku	27 400

Tabel 21 (järg)

Jrk. nr.	Artiklid	Summa (rbl.)
	Kokku kulud pärast sisemises korras kaetavate kulude mahaarvamist	339 170
	sealhulgas kahjum	2 000
	Tulud ületavad kulusid	-
	<u>Assigneeringud riigieelarvest</u>	
1.	Omakäibevahendite juurdekasvuks	-
2.	Omakäibevahendite täiendamiseks	-
3.	Muud kulud (trusti ülalpidamiseks)	-
4.	Operatsioonilisteks kuludeks	1 200
5.	Kapitaaltöödeks	43 020
6.	
7.	Põhikarja formeerimiseks	30 000
8.	Kaadri ettevalmistamiseks	100
9.	Lasteasutuste ülalpidamiseks	2 150
10.	Elamu-kommunaalmajanduse kahjumite kattteks	-
11.	
	Kokku assigneeringud riigieelarvest	76 470
	Maksed riigieelarvesse ületavad assigneeringud	-
	Assigneeringud riigieelarvest ületavad maksid	72 620

Sovhoosi tulude ja kulude bilansi rühmitustabel.

Kulud	Summa (rbl.)	Katteallikad	Summa (rbl.)	Andmete allikad, märkused
I. Kulud realiseeritavale toodangule	200 000	1) Sissetulek toodangu realiseerimisest . . .	237 000	"Vahendite laekumise ja realiseerimise tulemuste arvestus" (vt. tabel 9, lk. 37)
Realiseerimise tulemus +	37 000		-	
II. Elamu-kommunaalmajanduse kulud	6 500	1) Elamu-kommunaalmajanduse tulud	4 500	"Elamu-kommunaalmajanduse eelarve"
		2) Põhitegevuse kasum . .	2 000	
III. Kasumieraldised:		1) kasum	37 000	Andmed saadakse "Vahendite laekumise ja realiseerimistulemuste arvestusele" lisanduvast kasumi jaotamise plaanist (vt. lk. 39)
a) elamumajanduse kahjumi katteks	2 000			
b) uue tehnika juurutamise laenu tasumiseks	1 000			
c) plaanilise kahjumi-ga töötavatele sovhoosidele	10 000			
d) kapitaalvahetusteks	5 000			
e) käibevahendite täiendamiseks	3 150			Seda täiendavad veel "Elamu-kommunaalmajanduse eelarve", "Kapitaalvahetuste finantseerimise liimid" ning tulude ja kulude bilansi koostamisel tehtavad lisarvutused (maletabelikujuline kontrolltabel) ¹
f) sovhoosifondi	960			
g) ministriumi kindlustusfondi	7 200			
h) majandi tugevdamise ja laiendamise fondi	3 840			
i) riigieelarvesse	3 850			
Kokku	37 000			
IV. Käibevahendite normatiivi juurdekasv	3 550	1) Püsivpassivad	400	Andmete allikaks on käibevahendite normatiivi ja katteallikate arvutused
		2) Põhitegevuse kasum	3 150	

¹ Käesolevale bilansile ei lisata ruumi kokkuhoiu mõttes maletabelikujulist kontrolltabelit.

T a b e l 22 (järg)

Kulud	Summa (rbl.)	Katteallikad	Summa (rbl.)	Andmete allikad, märkused
V. Kapitaalmahutused	58 320	1) Amortisatsioon 2) Sääst ehitusmaksumuse alandamisest 3) Kasum majanduslikul teel tehtavatelt kapitaaltöö- delt 4) Sisemiste ressursside mo- biliseerimine 5) Põhivahendite realisee- rimine 6) Põhitegevuse kasum 7) Riigieelarve	4 600 750 650 1 000 3 300 5 000 43 020	"Kapitaalmahutuste fintsee- rimise limiidid" (vt. osa andmeid tabel 18, lk. 85)
VI. Põhikarja formeerimine	60 000	1) Amortisatsioon 2) Põhikarja realiseerimine 3) Riigieelarve	12 000 18 000	"Põhikarja formeerimise fi- nantseerimise aastaplaan" (vt. tabel 19, lk. 88)
VII. Kapitaalremondi finantsee- rimine	11 200	1) Amortisatsioonifondi jääk aasta alguseks	400	"Kapitaalremondi finantsee- rimise plaan" (vt. tabel 20, lk. 90)
Seadmete moderniseerimine kapitaalremondi säästu arvel	200	2) Kapitaalremondiks tehta- vad amortisatsioonieral- dised 3) Aasta alguseks katmata kapitaalremondi kulud 4) Sääst kapitaalremondi maksumuse alandamisest	12 600 1 800 200	
VIII. Operatsioonilised ja erial- likate arvel kaetavad kulud		1) Vanemate maksed laste- aedade ülalpidamiseks	350	"Operatsiooniliste kulude finantseerimise plaan"
a) operatsioonilised kulud	1 200	2) Riigieelarve:		"Kulud kursustele"
b) kaadri ettevalmistamise kulud	100	a) operatsioonilisteks kuludeks	1 200	"Lasteaedade ülalpidamis- kulude arvestus"
c) lasteaedade ülalpidamise kulud	2 500	b) kaadri ettevalmista- miseks c) Lasteaedade ülalpi- damiseks	100 2 150	

Peale amortisatsiooni võib niisugune korduv arvestus esineda veel mitmesuguste muude omahinna arvel tehtavate kulude (kaadri ettevalmistamine, teaduslikud uurimistööd jms.) vormis. Seniajani on neid sovhooside tööpraktikas esinenud väga vähesel määral. Kuid põllumajanduse juhtimise reorganiseerimisega seoses, kus erilist tähelepanu hakatakse pöörama rajooni katse-mustermajandite tööle, võib ka niisuguseid korduva arvestuse võimalusi esineda märksa rohkem.¹

Muus osas ei erine sovhoosi tulude ja kulude bilansi koostamise meetodika samast tööst tööstusettevõttes.

Tulude ja kulude bilansi koostamine on rahandusliku planeerimise lõppetapiks. Kuid sellega ei lõpe planeerimistöö, vaid algab veelgi tähtsam ja vastutusrikkam periood - plaanide ellurakendamise periood. Selle töö õigest läbiviimisest sõltub kõige suuremal määral kommunismi ülesehitamises, sealhulgas ka sovhoositootmise arendamises saavutatav edu.

¹ Tegelikult tuleks ka sovhoosides üle minna tulude ja kulude bilansi lihtsustatud vormile, nagu seda on tehtud tööstusettevõtetes. Siis langevad korduva arvestuse võimalused iseendast ära.

OSUNDATUD KIRJANDUS JA KASUTATUD ALLIKAD.

1. Eesti NSV rahvamajanduse arendamise 1960. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest, "Rahva Hääli" nr. 26, 31. jaanuarist 1961.
2. Elenurm, H., Rentaabluse töstmise küsimusi sovhoosides, Põllumajandusökonoomika küsimusi II, Tallinn 1959.
3. Hagelberg, R., Produktiivloomakasvatuse majandusliku efektiivsuse analüüs kolhoosis, Tallinn 1960.
4. Hagelberg, R., Kolhoositootmise majandusliku efektiivsuse analüüsi näitajate süsteem, Tartu 1960 (käsikiri).
5. Haller, E., Taplsepp, E., Taliviljade ratsionaalsest väetamisest, "Sotsialistlik Põllumajandus" nr. 3, 1960.
6. Hruštšov, N. S., Põllumajanduse arendamise tulemusi viimase viie aasta jooksul ja põllumajandussaaduste tootmise edasise suurendamise ülesandeid. Ettekanne NLKP Keskkomitee pleenumil 15. detsembril 1958, Tallinn 1958.
7. Hruštšov, N. S., NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959 - 1965. Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile 27. jaanuaril 1959, Tallinn 1959.
8. Nõukogude Eesti saavutusi 20 aasta jooksul. Statistiline kogumik, Tallinn 1960.
9. Kurss, G., Hagelberg, R., Tealane, H., Töö organiseerimise kogemusi Eesti NSV kolhoosides, Tallinn 1956.
10. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressi resolutsioon seltsimees N. S. Hruštšovi ettekande "NSV Liidu rahva-

majanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959 - 1961" põhjal. "Rahva Hääl" nr. 32, 7. veebruarist 1959.

11. Teitelbaum, V., Sõdabaas peab olema majanduslikult efektiivne, "Eesti Kommunist" nr. 9, 1960.
12. Tihane, A., Eesti NSV 1961. aasta riigieelarvest ning 1959. aasta riigieelarve täitmine, "Rahva Hääl" nr. 5, 6. jaanuarist 1961.
13. Toodangu omahinna arvestamise meetodika kolhoosides, Põllumajandusökonoomika küsimusi II, Tallinn 1959.
14. Tõnurist, E., Eesti NSV põllumajanduse arenguperspektiividest aastail 1959 - 1965, "Rahva Hääl" nr. 227, 25. novembrist 1958.
15. Vint, E., Põllumajanduse areng Nõukogude Eestis, Nõukogude Eesti majandus 1940 - 1960, Tallinn 1960.
Базаря М., Краткосрочное кредитование совхозов, Москва, 1956.
16. Каценеленбаум В. С., Кругооборот средств в социалистическом сельском хозяйстве, Москва, 1959.
17. Маринко И. Л., Хозяйственный расчёт и рентабельность совхозов. Теория и практика хозяйственного расчёта, Москва, 1958.
18. Маринко И. Л., Рабинович В. М., Хозяйственный расчёт и себестоимость продукции в совхозах, Москва, 1960.
19. Маркс К., Капитал, т. III, 1955.
20. Мотов С., Шульц Л., Финансовое планирование в совхозах, Москва, 1956.
21. Народное хозяйство СССР в 1959 году. Статистический ежегодник. Москва, 1960.
22. Новиков И., Финансирование и кредитование совхозов, Москва, 1959.
23. Семёнов В., Назревшие вопросы финансирования совхозов, "Финансы СССР" № 3, 1959.
24. Яков Д. М., Финансирование и кредитование сельскохозяйственных предприятий, Москва, 1957.

SISUKORD.

SAATEKS.

I	pea t ü k k .	ISEMAJANDAMISE ORGANISEERIMISE PÕHIJOOINI SOVHOOSIS	4
II	pea t ü k k .	TOOTMISKULUD JA TOODANGU OMAHIND.	8
		1. Üldalused	8
		2. Tootmiskulude ja omahinna kal- kulatsiooni iseärasusi taime- kasvatuses.	11
		3. Tootmiskulude ja omahinna kalkulatsiooni iseärasusi loomakasvatuses	20
III	pea t ü k k .	OPERATSIOONILISED JA ERIALLIKATE ARVEL KAETAVAD KULUD	29
		1. Üldalused	29
		2. Operatsioonilised kulud.	30
		3. Lasteaegade ülalpidamine	31
		4. Kaadri ettevalmistamise kulud.	32
IV	pea t ü k k .	SISSETULEK TOODANGU REALISEERIMISEST. KASUM.	33
		1. Rahaliste sissetulekute kujun- nemise alused	33
		2. Kasumi jaotamine	36
V	pea t ü k k .	ERIFONDID	43
		1. Sovhoosifond	43
		2. Majandi tugevdamise ja laien- damise fond.	45
		3. Ministeeriumi kindlustusfond.	46
		4. Sotsialistliku võistluse pre- meerimise fond	47
VI	pea t ü k k .	KÄIBEVAHENDID.	47
		1. Käibevahendite struktuur	47

	2. Käibevahendite normeerimise alused	52
	3. Käibevahendite plaaniline bilanss.	60
VII peatükk .	SOVHOOSIDE LÜHIAJALISE KREDITEERIMISE ALUSED	66
	1. Üldalused	66
	2. Taimakasvatuse hooajaliste kulude krediteerimine.	67
	3. Loomakasvatuse hooajaliste kulude krediteerimine	70
	4. Materiaalsete väärtuste hooajaliste jääkide krediteerimine	75
	5. Krediit muudeks tootmisvajadusteks.	78
	6. Mitteplaanilised laenud	81
VIII peatükk .	KAPITAALMAHUTUSED JA KAPITAALREMONT	82
	1. Kapitaalmahutuste finantseerimise üldalused	82
	2. Põhikarja formeerimine	86
	3. Kapitaalremont	89
IX peatükk .	SOVHOOSI FINANTSPLAAN	93
	OSUNDATUD KIRJANDUS JA KASUTATUD ALLIKAD	100

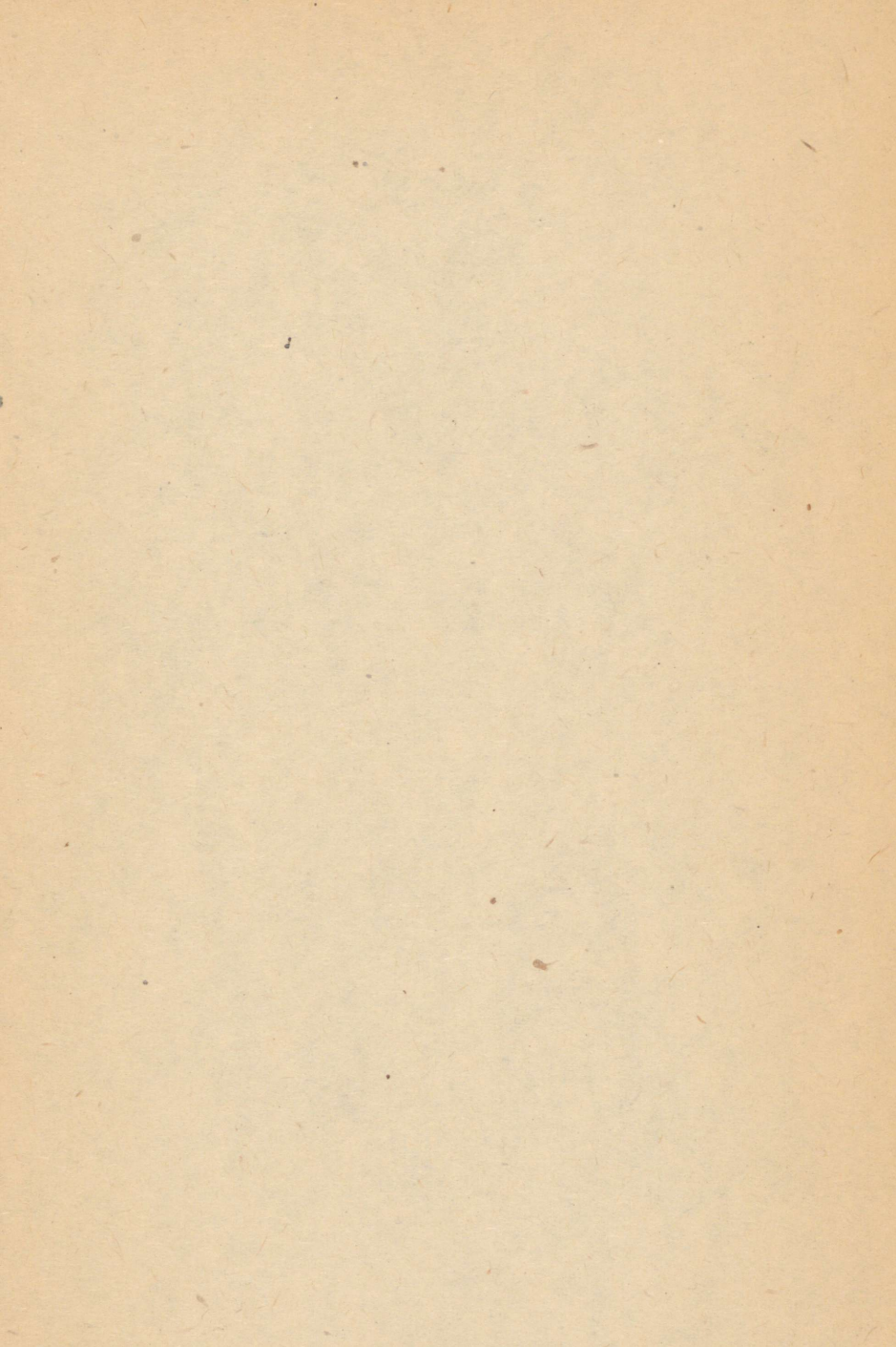
1. The first part of the document is a list of names and addresses. The names are written in a cursive hand, and the addresses are in a more formal, printed style. The list is organized into columns, with names in the first column and addresses in the second. The names include "John Smith", "Mary Jones", "Robert Brown", and "Elizabeth White". The addresses are located in various parts of the city, including "123 Main Street" and "456 Elm Street".

2. The second part of the document is a list of names and addresses, similar to the first part. The names are written in a cursive hand, and the addresses are in a more formal, printed style. The list is organized into columns, with names in the first column and addresses in the second. The names include "James Green", "Sarah Black", "William Gray", and "Anna Blue". The addresses are located in various parts of the city, including "789 Oak Street" and "1011 Pine Street".

3. The third part of the document is a list of names and addresses, similar to the first two parts. The names are written in a cursive hand, and the addresses are in a more formal, printed style. The list is organized into columns, with names in the first column and addresses in the second. The names include "Thomas Red", "Mary Yellow", "John Purple", and "Elizabeth Orange". The addresses are located in various parts of the city, including "1212 Cedar Street" and "1314 Birch Street".

4. The fourth part of the document is a list of names and addresses, similar to the first three parts. The names are written in a cursive hand, and the addresses are in a more formal, printed style. The list is organized into columns, with names in the first column and addresses in the second. The names include "Robert Silver", "Anna Gold", "William Bronze", and "Sarah Iron". The addresses are located in various parts of the city, including "1415 Walnut Street" and "1516 Chestnut Street".

5. The fifth part of the document is a list of names and addresses, similar to the first four parts. The names are written in a cursive hand, and the addresses are in a more formal, printed style. The list is organized into columns, with names in the first column and addresses in the second. The names include "Thomas Copper", "Mary Lead", "John Tin", and "Elizabeth Zinc". The addresses are located in various parts of the city, including "1617 Spruce Street" and "1718 Fir Street".

Hind 20 ^{5.} kop.

A

24 124

207 922

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00359145 2